

HAGFRÆÐISTOFNUN HÁSKÓLA ÍSLANDS

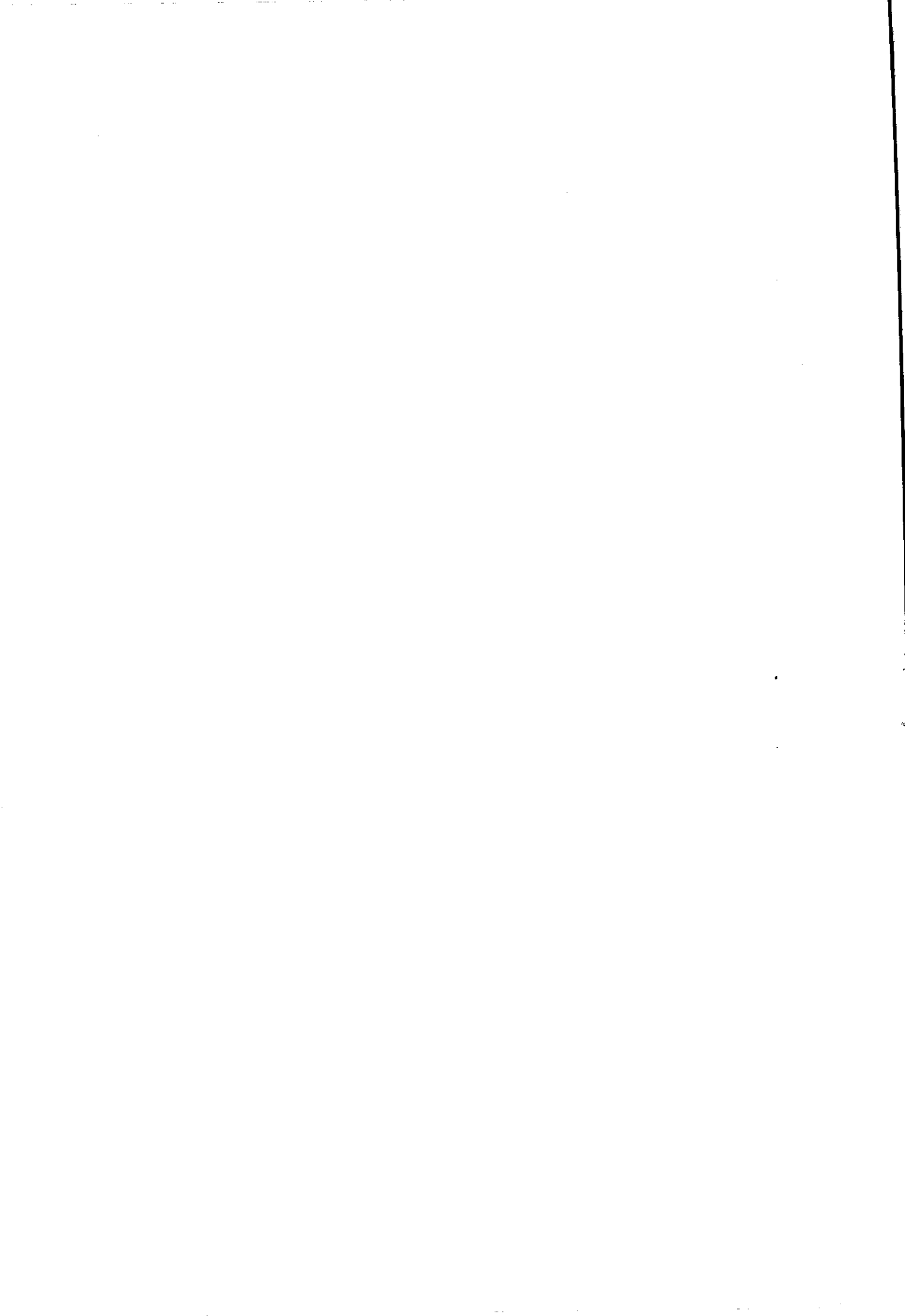
Hagfræðistofnun Háskóla Íslands
Odda v/Sturlugötu
Sími: 525-4500/525-4553
Fax nr: 552-6806
Heimasíða: www.hag.hi.is
Tölvufang: ioes@hag.hi.is

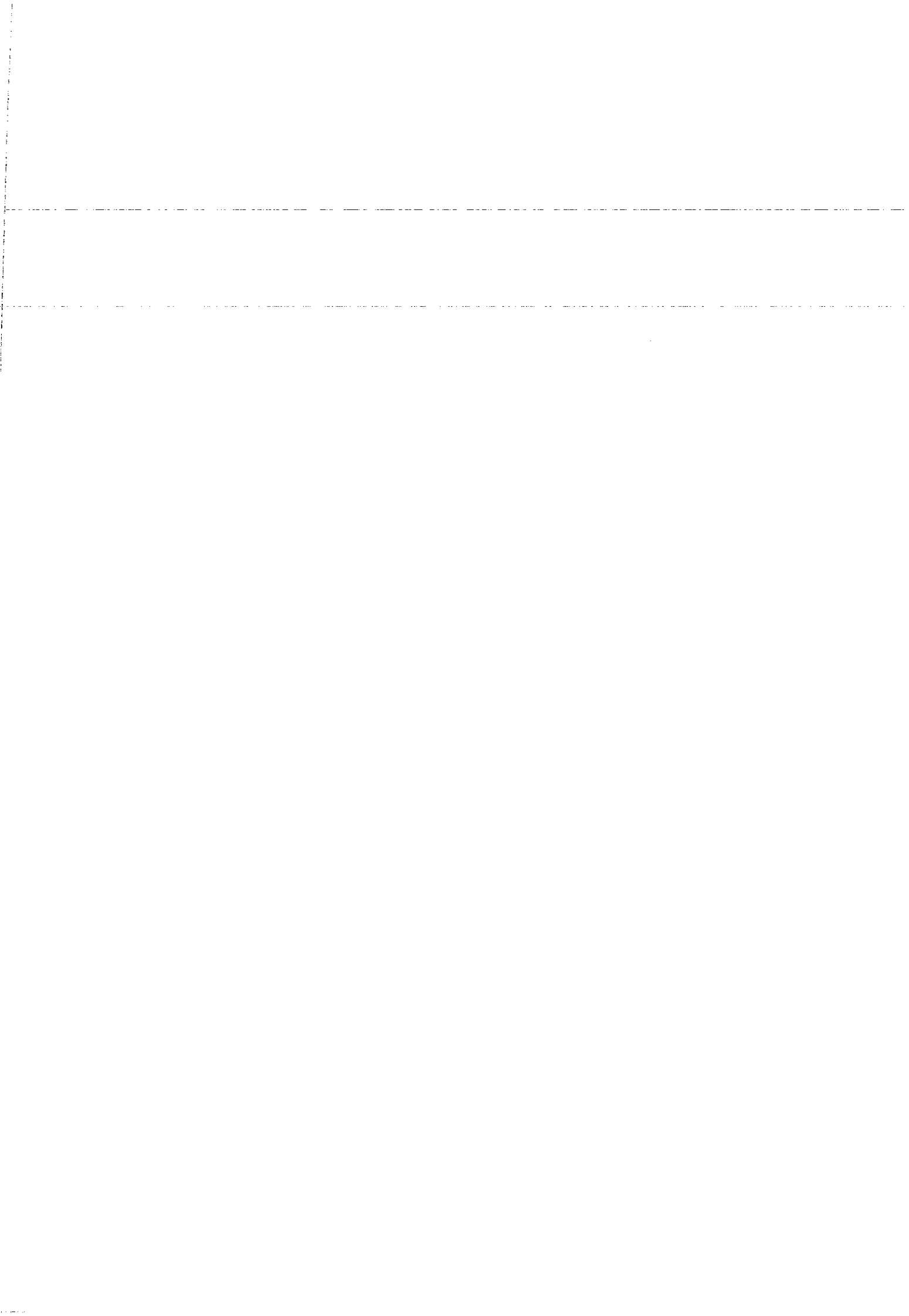
Skýrsla nr. C97:08

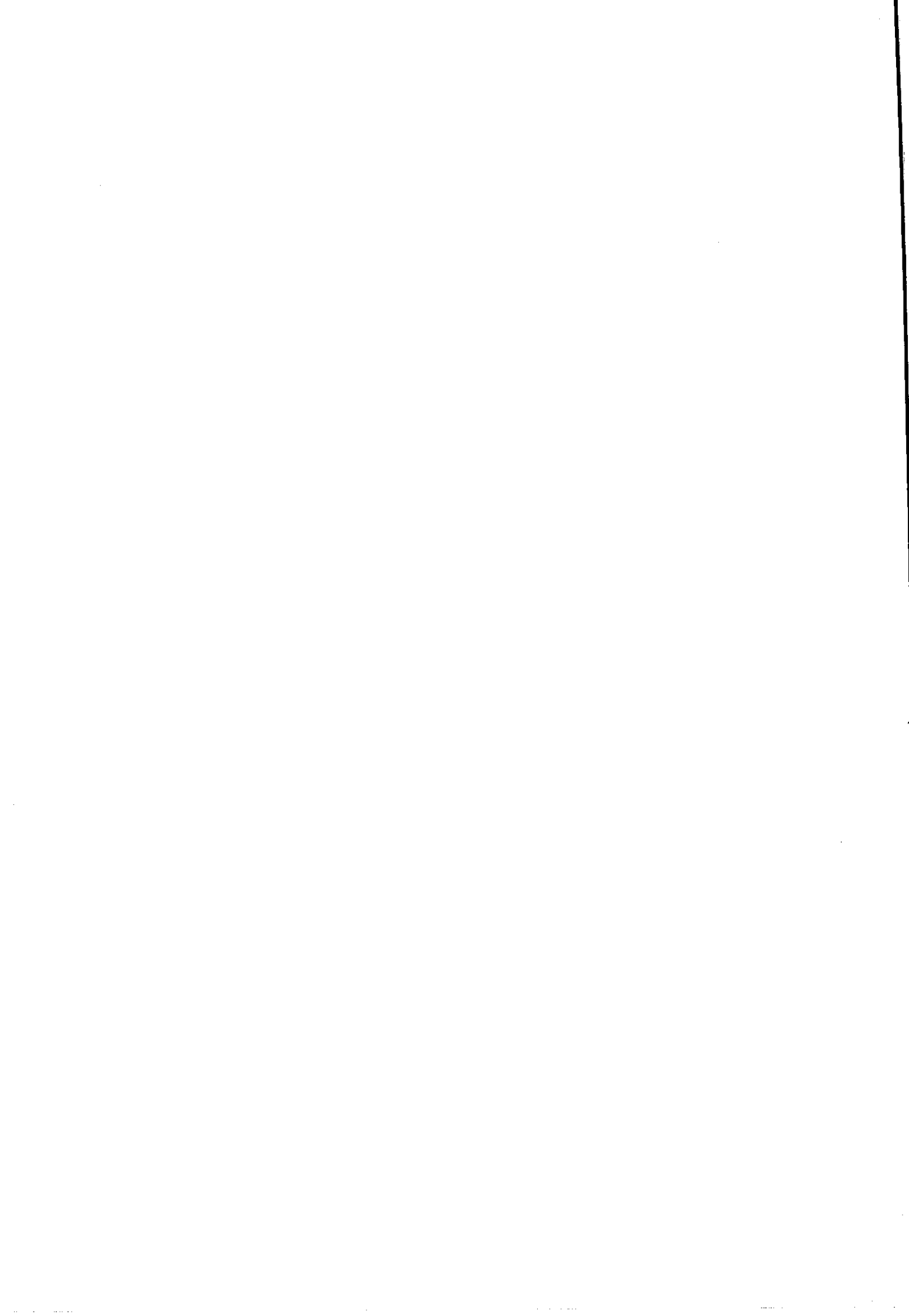
Hlutdeild kvenna Í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar

Greinagerð til nefndar á vegum
menntamálaráðuneytis

september 1997

Formáli

Í apríl 1997 fól nefnd á vegum menntamálaráðuneytisins Hagfræðistofnun Háskóla Íslands að meta hlutdeild kvennaíprótta í heildartekjum ípróttahreyfingarinnar. Þessi skýrsla er afrakstur þeirra vinnu. Ljóst er að á þeim skamma tíma sem var ætlaður til verkefnisins og þeirra gagna sem til eru að ekki var hægt að gera viðfangsefninu fullnægjandi skil. Í skýrsluni er þó gerð tilraun til þess að meta hlutdeild kvenna í heildartekjum ípróttahreyfingarinnar og einnig er gefið yfirlit á efnið. Er það von skýrsluhöfunda að skýrslan varpi ljósi á viðfangsefnið og hvaða vandmál þarf að leysa til þess að nákvæmara mat fái á skiptingu tekna ípróttahreyfingarinnar á milli karla og kvenna.

Dr. Guðmundur Magnússon prófessor hafði umsjón með verkinu en það var unnið af Ólafi Sigmundssyni hagfræðingi og Guðrúnu Ingu Ingólfssdóttur hagfræðingi.

Hagfræðistofnun í ágúst 1997,

Tryggvi Þór Herbertsson,

Forstöðurmaður.

Myndalisti

1. MYND. <i>Fjöldi iðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995</i>	9
2. MYND. <i>Heildartekjur í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995</i>	10
3. MYND. <i>Hlutfall kveniðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995</i>	11
4. MYND. <i>Heildartekjur á iðkanda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995</i>	12
5. MYND. <i>Mat á hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttagreina árið 1995</i>	17
6. MYND. <i>Mat á hlutdeild karla í heildartekjum íþróttagreina árið 1995</i>	18

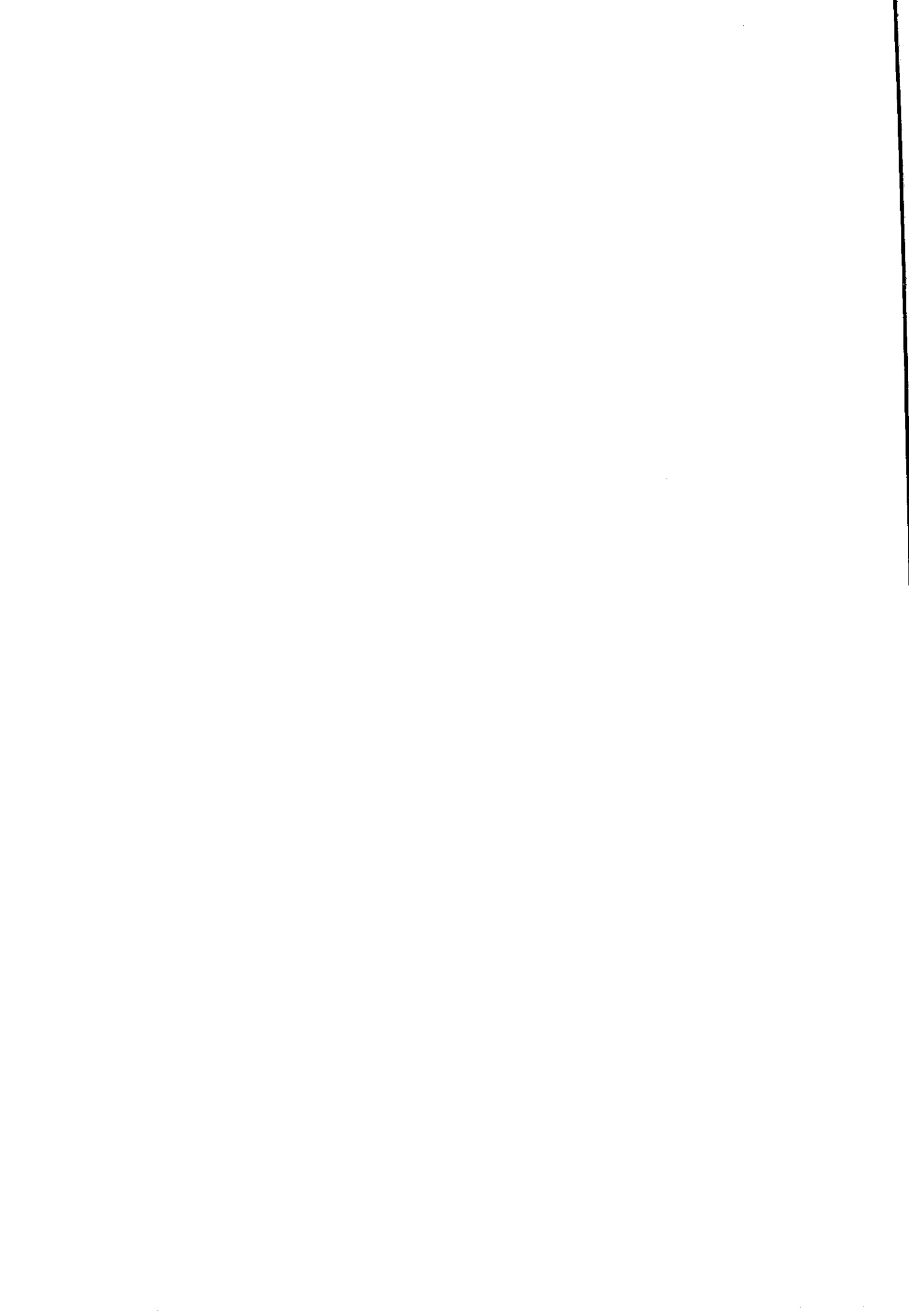
Töflulisti

1. TAFLA. <i>Skipting heildartekna íþróttahreyfingarinnar eftir uppruna í milljónum kr. árið 1995</i>	6
2. TAFLA. <i>Opinberir styrkir til íþróttmála árið 1995</i>	7
3. TAFLA. <i>Heildarútgjöld í þús kr. vegna kvennalandsliða í gólfi, handknattleik og knattspyrnu árið 1995</i>	13
4. TAFLA. <i>Heildarútgjöld í þús kr. vegna karlalandsliða í gólfi, handknattleik og knattspyrnu árið 1995</i>	13
5. TAFLA. <i>Tekjur á hvern iðkanda í íþróttagreinum þar sem konur eru í meirihluta iðkenda og íþróttagreinum þar sem karlar eru í meirihluta iðkenda</i>	14

Efnisyfirlit

FORMÁLI	1
EFNISYFIRLIT	2
MYNDA OG TÖFLULISTI	3
1. INNGANGUR	4
2. HEILDARTEKJUR ÍPRÓTTAHREYFINGARINNAR OG HLUTUR KVENNA OG KARLA	6
2.1. YFIRLIT YFIR TEKJUR ÍPRÓTTAHREYFINGARINNAR.....	6
2.2. FJÖLDI KVEN- OG KARLÍÐKENDA INNAN ÍPRÓTTAHREYFINGARINNAR OG TEKJUR SÉRSAMBANDANNA.....	9
2.3. MAT Á HLUTDEILD KVENNA Í HEILDARTEKJUM ÍPRÓTTAHREYFINGARINNAR.....	16
3. HELSTU NIÐURSTÖÐUR OG LOKAORÐ	20
4. HELSTU HEIMILDIR	22

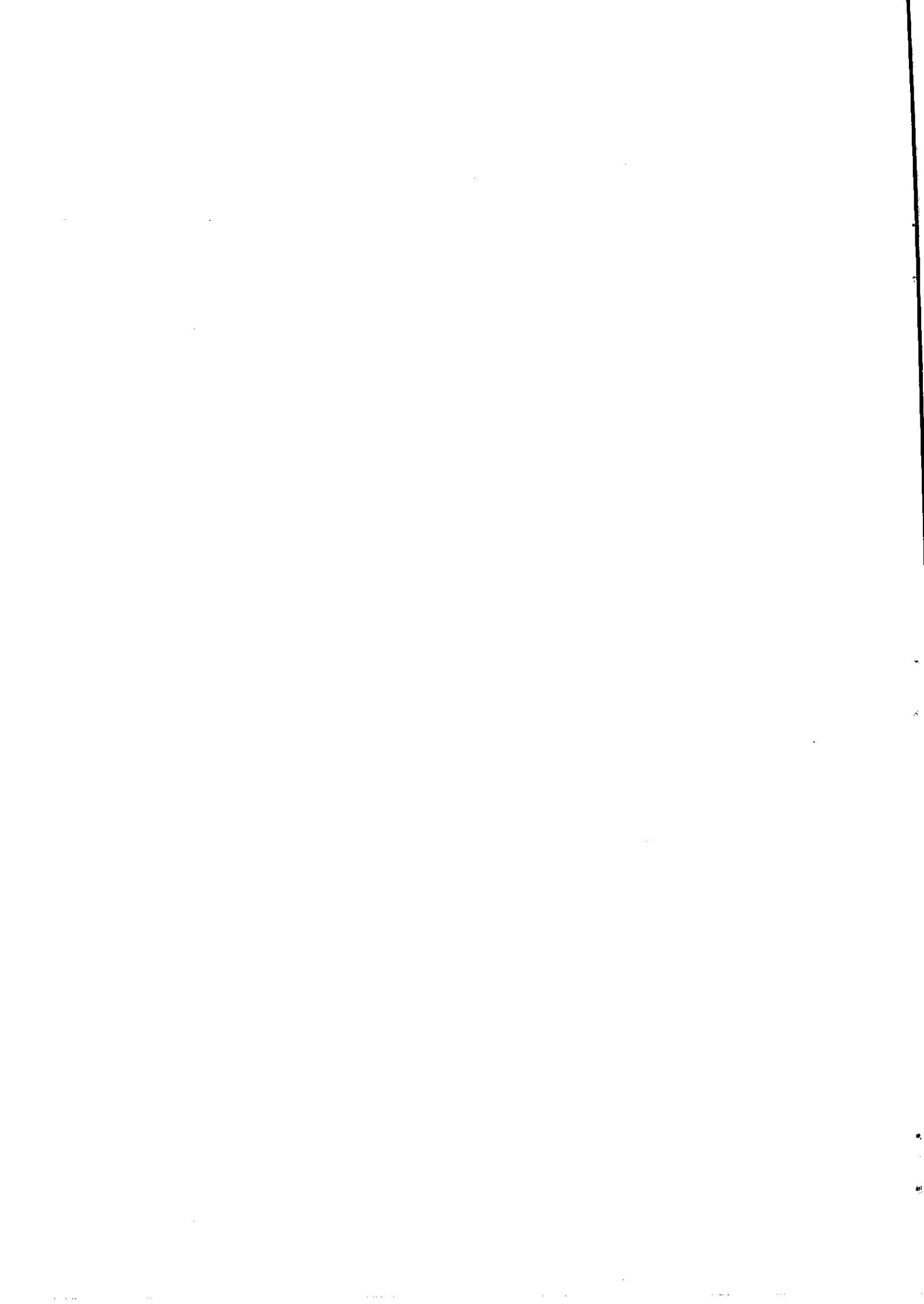
1. Inngangur

Umræða um fjármál íþróttahreyfingarinnar hefur aukist að undanfögnu. Eitt af því sem hefur verið ofarlega á baugi í umræðunni er hvort konur beri skertan hlut frá borði í samkeppni um fjármagnið við karla. Helsta markmiðið með gerð þessarar skýrslu er að finna hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar. Þar er um umfangsmikil verk að ræða og er einungis hægt að leggja gróft mat á hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar í ekki viðameiri rannsókn en þessari.

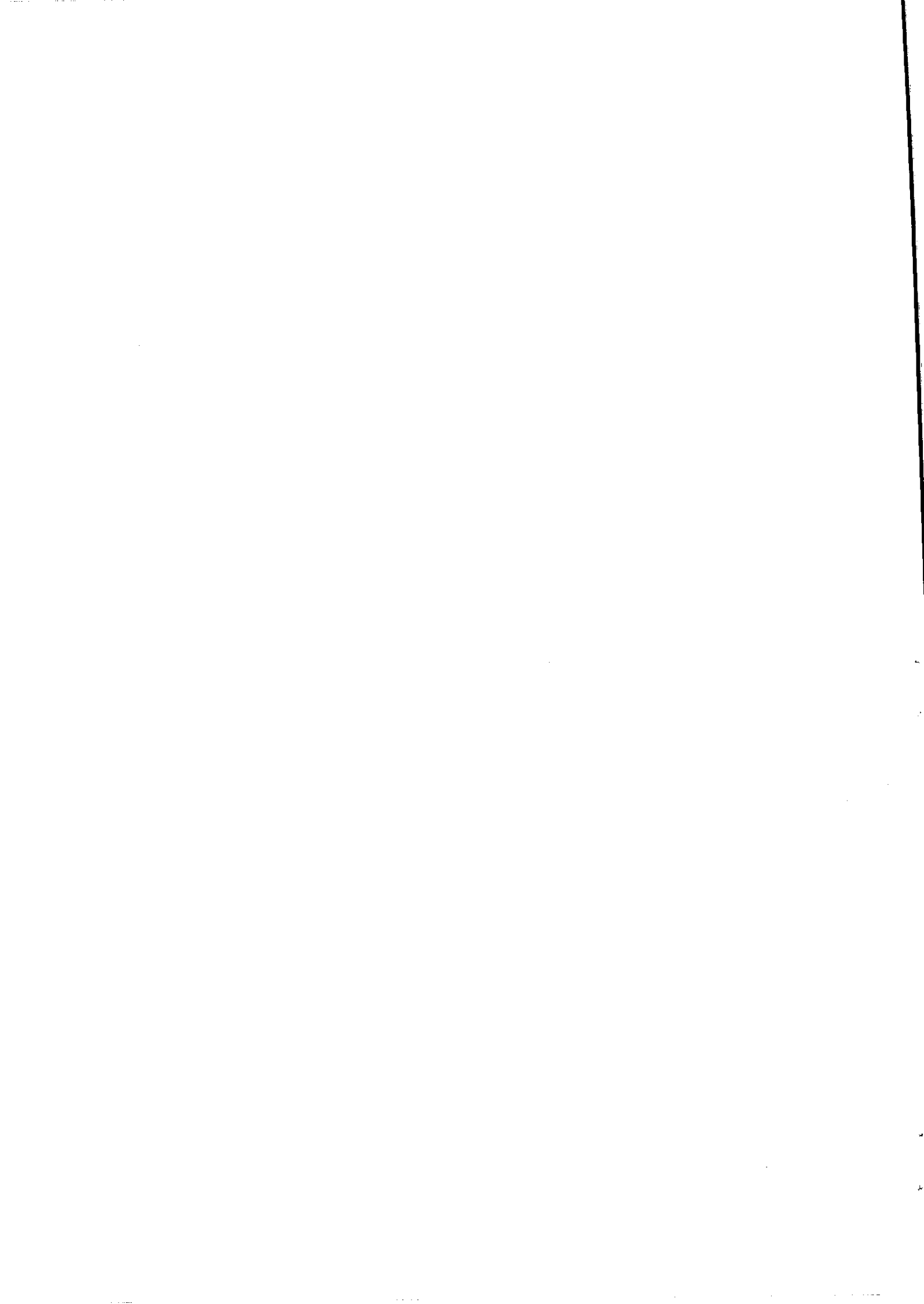
Vandinn við að finna hlut kvenna er tvíþættur. Annars vegar þarf að hafa nákvæm gögn úr bókhaldi íþróttahreyfingarinnar um skiptingu tekna á milli kvenna- og karlaflokka. Hins vegar séu þessi gögn til er ekki tryggt að út frá þeim sé hægt að leggja rétt mat á hlut kvenna. Kostnaður á hvern iðkanda getur verið háður fjölda iðkenda í hverri íþróttagrein óháð fjölda kven- eða karliðkenda. Sé t.d. almennt hægt að lesa út úr gögnunum minni kostnað á hvern iðkanda með auknum fjölda iðkenda í íþróttagrein sem er aðallega stunduð af kvenmönnum getur litið út fyrir að minna fjármagni sé varið til kvenna en karla innan íþróttahreyfingarinnar. Einnig er líklegt að árangur kven- og karliðkenda skipti máli þegar ákvörðun er tekin um fjárveitingar til kven- og karlaflokka íþróttafélaga. Margar aðrar útskýringar geta verið fyrir því að tekjum íþróttahreyfingarinnar sé ójafnt skipt á milli kynjanna. T.d. eru sumar íþróttagreinar vinsælli en aðrar meðal almennings. Í vinsælli greinunum er því auðveldara að afla tekna en í hinum óvinsælli.

Við gerð þessarar skýrslu kom í ljós að ekki eru til gögn um skiptingu útgjalda og tekna íþróttahreyfingarinnar á milli kven- og karliðkenda. Því er reynt að bregða ljósi á hvort einhver munur sé og þá hve stór hann sé út frá þeim gögnum sem til eru. Þar er aðallega stuðst við gögn um tekjur, útgjöld og fjölda iðkenda í hverri íþróttagrein úr starfsskýrslum ÍSÍ frá árinu 1995. Einnig er nokkuð byggt á opinberum gögnum og ársskýrslum nokkurra sérsambanda.

Skýrslan er skipulögð á eftirfarandi hátt: Fyrst verður gert grein fyrir tekjum íþróttahreyfingarinnar og uppruna þeirra. Næst verður fjöldi iðkenda og tekjur í hverri íþróttagrein skoðaður. Einnig verður reynt að leggja gróft mat á hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttagreinanna. Þá verður hlutdeild kvenna í heildartekjum

íþróttageinanna metin tölfraðilega. Í lokin eru helstu niðurstöður skýrslunar teknar saman og rætt um matsaðferðir og heimildir.

2. Heildartekjur íþróttahreyfingarinnar og hlutur kvenna og karla

Margt bendir til þess að tekjum íþróttafélaganna sé ekki jafn skipt á milli kven- og karlíþróttar t.d. miðað við fjölda iðkenda. Þar má m.a. nefna að íþróttum karla er gefið meira rými í sjónvarpi og útvarpin íþróttum kvenna.¹ Íþróttir karla gefa því líklega af sér meiri tekjur en íþróttir kvenna og því er líklega veitt meira fjármagni til karlíþróttar en kveníþróttar. Nákvæmar upplýsingar um heildartekjur íþróttahreyfingarinnar og skiptingu þeirra á milli kven- og karlíþróttar eru ekki til. Því er erfitt að meta heildartekjurnar og hlutdeild kynjanna í þeim. Í þessum kafla skýrslunnar verður gerð tilraun til þess að meta hlutdeild kynjanna í heildartekjum og einnig verður gerð grein fyrir uppruna og dreifingu heildartekna innan íþróttahreyfingarinnar. Verður þar aðallega stuðst við starfsskýrslur ÍSÍ. Þær eru besta heimildin sem unnt er að styðjast við og verða þær notaðar ásamt gögnum frá hinu opinbera og sveitarfélögum við alla útreikninga.

2.1. Yfirlit um tekjur Íþróttahreyfingarinnar

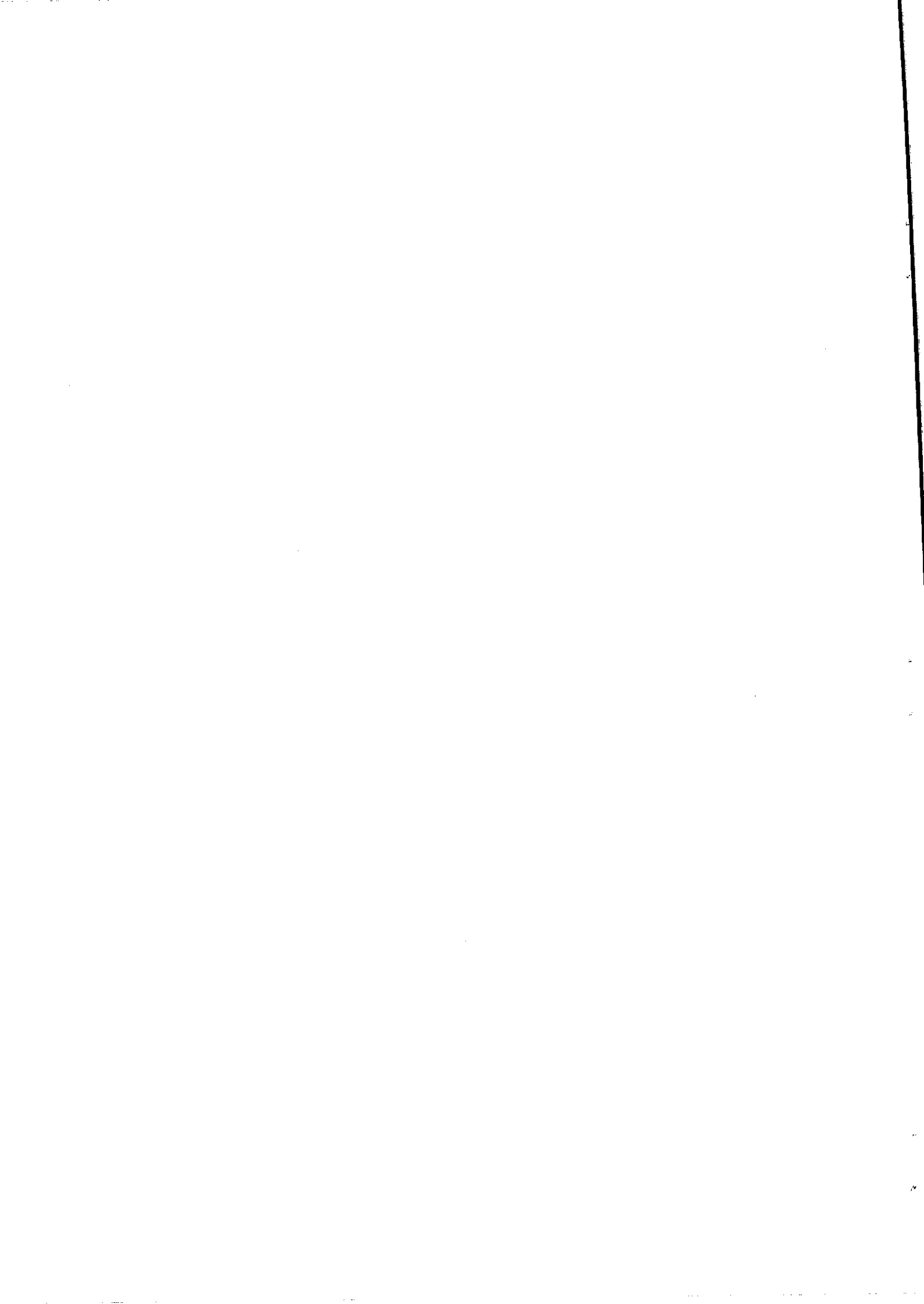
Samkvæmt starfsskýrslum ÍSÍ voru heildartekjur íþróttahreyfingarinnar 3.078 milljónir kr. árið 1995. Þar af var framlag hins opinbera og styrkir frá hinu opinbera um 682 milljónir kr. Í 1. töflu er gerð nánari grein fyrir skiptingu heildartekna íþróttahreyfingarinnar.

TAFLA 1. *Skipting heildartekna íþróttahreyfingarinnar eftir uppruna í milljónum kr. árið 1995.*

Opinber framlög	Lottó og getraunir	Önnur framlög	Tekjur af mótum	Auglýsinga-tekjur	Húsa- og vallar-leigutekjur	Aðrar tekjur
682	248	498	324	262	361	762

Heimild: Starfsskýrslur ÍSÍ

¹ Í skýrslu Félagsvísindastofnunar frá árinu 1991 kemur fram að hlutur kvennaíþróttar hafi mælst 8,36% af heildartíma íþróttarnefns í ljósvakamiðlum.

Samkvæmt 1. töflu eru styrkir, tekjur af lottó og getraunum og opinber framlög til Íþróttahreyfingarinnar 1.396 milljónir kr. sem er um 44% af heildartekjum Íþróttahreyfingarinnar árið 1995. Íþróttahreyfingin aflar sjálf um 56% tekna sinna eða um 1.709 milljónir kr. Í ríkisreikningi fyrir sama ár kemur fram að framlag ríkisins til Íþróttamála sé um 82 milljónir kr. Framlög frá sveitarfélögum eru því 600 milljónir kr. Erfitt er að sundurgreina framlög sveitarfélaga til Íþróttamála þar sem framlög til Íþróttamála eru talin með framlögum til æskulýðsmála. Í 2. töflu er gerð nánari grein fyrir opinberum styrkjum til Íþróttá- og æskulýðsmála.

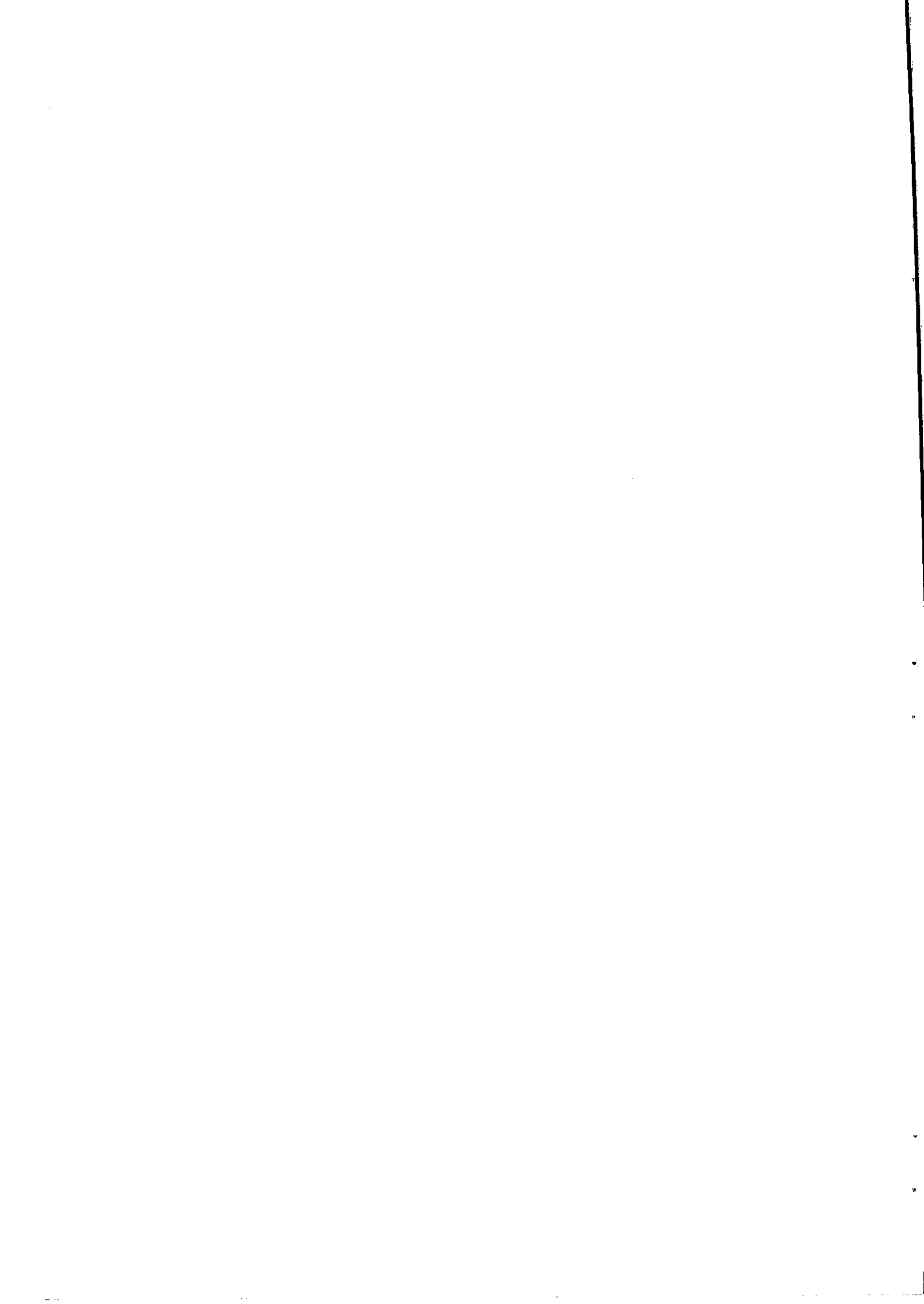
TAFLA 2. *Opinberir styrkir til Íþróttamála í milljónum kr. árið 1995.*

Sveitarsjóðsreikningur	Ríkisreikningur	Búskapur hins opinbera
Styrkir til æskulýðs og félagsmála	Æskulýðsmál 31 Ýmis Íþróttamál 81	Æskulýðs-, Íþróttá- og útvistarmál 4.123
Æskulýðsmál og félagsmiðstöðvar	564	
Íþróttamannvirki	1.609	
Sameiginlegur kostn	115	
Samtals:	3.284	112
		4.123

Heimild: Búskapur hins opinbera, ríkisreikningur og reikningar sveitarfélaganna.

Í 2. töflu kemur fram að heildarframlag til æskulýðs og Íþróttamála var 4.123 milljónir kr. árið 1995. Þar af var framlag frá sveitarfélögum 3.284 milljónir króna og framlag hins opinbera 112 milljónir kr. Því er ekki hægt að finna hver er uppruni og hvernig 727 milljónum kr. er ráðstafað árið 1995.

Auk beinna styrkja sem Íþróttahreyfingin fær frá hinu opinbera, samanber ofangreindar tölur, tíðkast óbeinir styrkir frá sveitarfélögum t.d. í formi auglýsinga í leikskráum og blöðum, ráðningar á liðsmönnum Íþróttafélaganna í vinnu á vegum sveitarfélagsins, úthlutunar verkefna á vegum sveitarfélagsins til Íþróttahreyfingarinnar, ókeypis húsaleigu ofl. Af þessu má sjá að það eru umtalsverðar fjárhæðir sem hið opinbera og þá sérstaklega sveitarfélögin veita til Íþróttahreyfingarinnar ár hvert. Samkvæmt starfsskýrslum ÍSÍ voru beinir styrkir frá hinu opinbera til

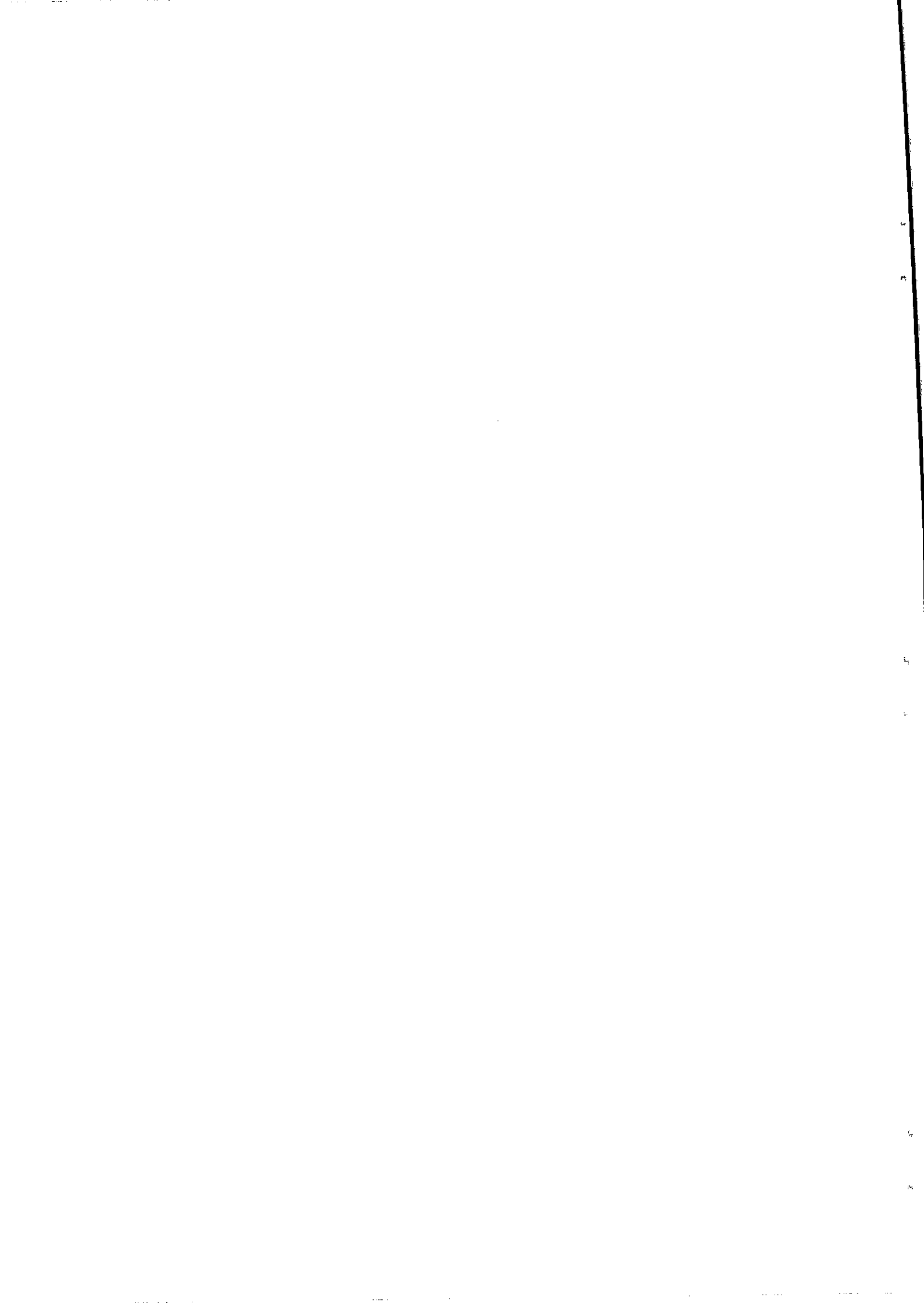
Íþróttahreyfingarinnar um 11% af kostnaði við rekstur hennar. Heildarupphæð beinna og óbeinna styrkja frá hinu opinbera liggur hins vegar ekki fyrir. Stuðningur bæjarfélaga við Íþróttahreyfinguna er stór hluti af rekstri þeirra. Sem dæmi nam stuðningur þriggja stærstu bæjarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu við Íþróttafélög um 20% af rekstri þeirra árið 1995.² Langstærsti hluti styrkja sveitarfélaganna við Íþróttahreyfinguna fer til fjárfestingar í Íþróttamannvirkjum.

Tekjur Íþróttahreyfingarinnar af Lottó og getraunum veða ekki eins mikið í heildartekjum Íþróttahreyfingarinnar og ætla mátti, en 50% af öllum hagnaði þessara happdrætta er veitt til Íþróttahreyfingarinnar. Hlutfall Lottó og getrauna í heildartekjum sérsambanda er um 8,0% af heildartekjunum.

Önnur framlög til Íþróttafélaganna námu 498 milljónum kr. árið 1995. Þessir styrkir eru ekki skilgreindir nánar í starfsskýrslum ÍSÍ, en þetta eru líklega styrkir frá einstaklingum og fyrirtækjum. Eins og áður hefur komið fram afla Íþróttafélögin sjálf um 56% teknanna með starfsemi sinni. Hér er um að ræða tekjur af mótum, leigu á húsnæði og auglýsingum. Þessir tekjuliðir veða allir svipað í heildartekjum Íþróttafélaganna. Aðrar tekjur eru þó nokkrar eða um fjórðungur af heildartekjum Íþróttafélaganna. Erfitt er að gera grein fyrir þessum tekjulið.

Þar sem mjög erfitt er að gera grein fyrir tekjum Íþróttafélaganna er athyglisvert að bera saman tekjur þeirra og stóra útgjaldaliða hins opinbera eins og útgjöld til heilbrigðis- og menntamála. Útgjöld til menntamála námu um 17 milljörðum kr. og útgjöld til heilbrigðismála námu um 20 milljörðum kr. árið 1995 samkvæmt A-hluta ríkisreiknings. Af þessu sést að umfang Íþróttahreyfingarinnar er ekki mikið samanborið við stærstu útgjaldaliði hins opinbera. En hins vegar eru tekjur Íþróttafélaganna umtalsverðar og því vekur það nokkra furðu að ekki skuli vera unnt að afla nákvæmari gagna um tekjur Íþróttahreyfingarinnar.

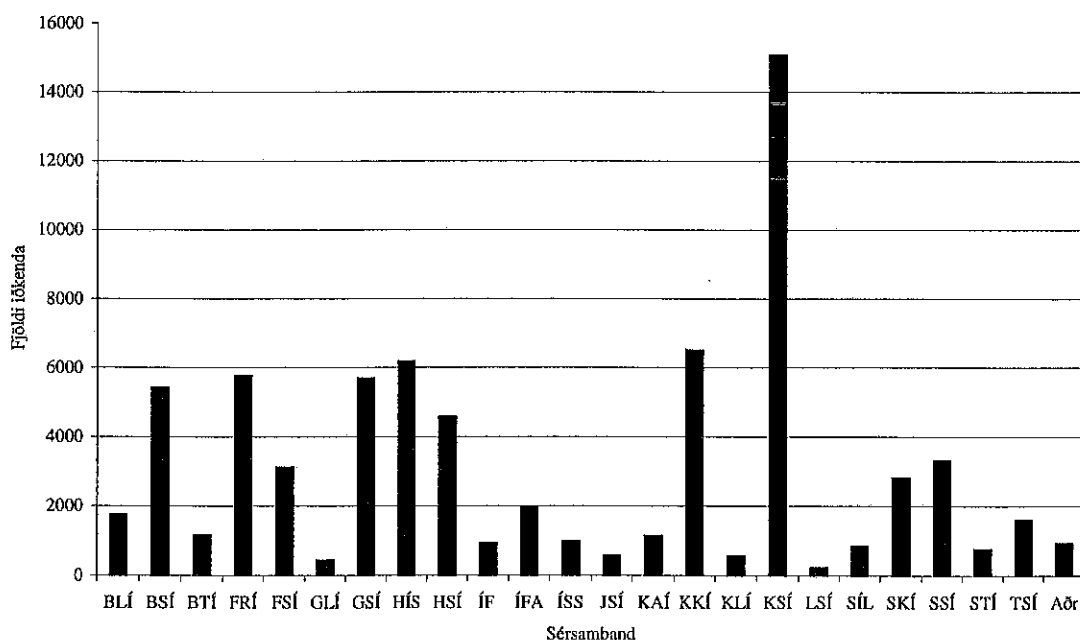
² Sjá B.A. ritgerð Gunnars Gylfasonar í stjórn málafræði árið 1995.

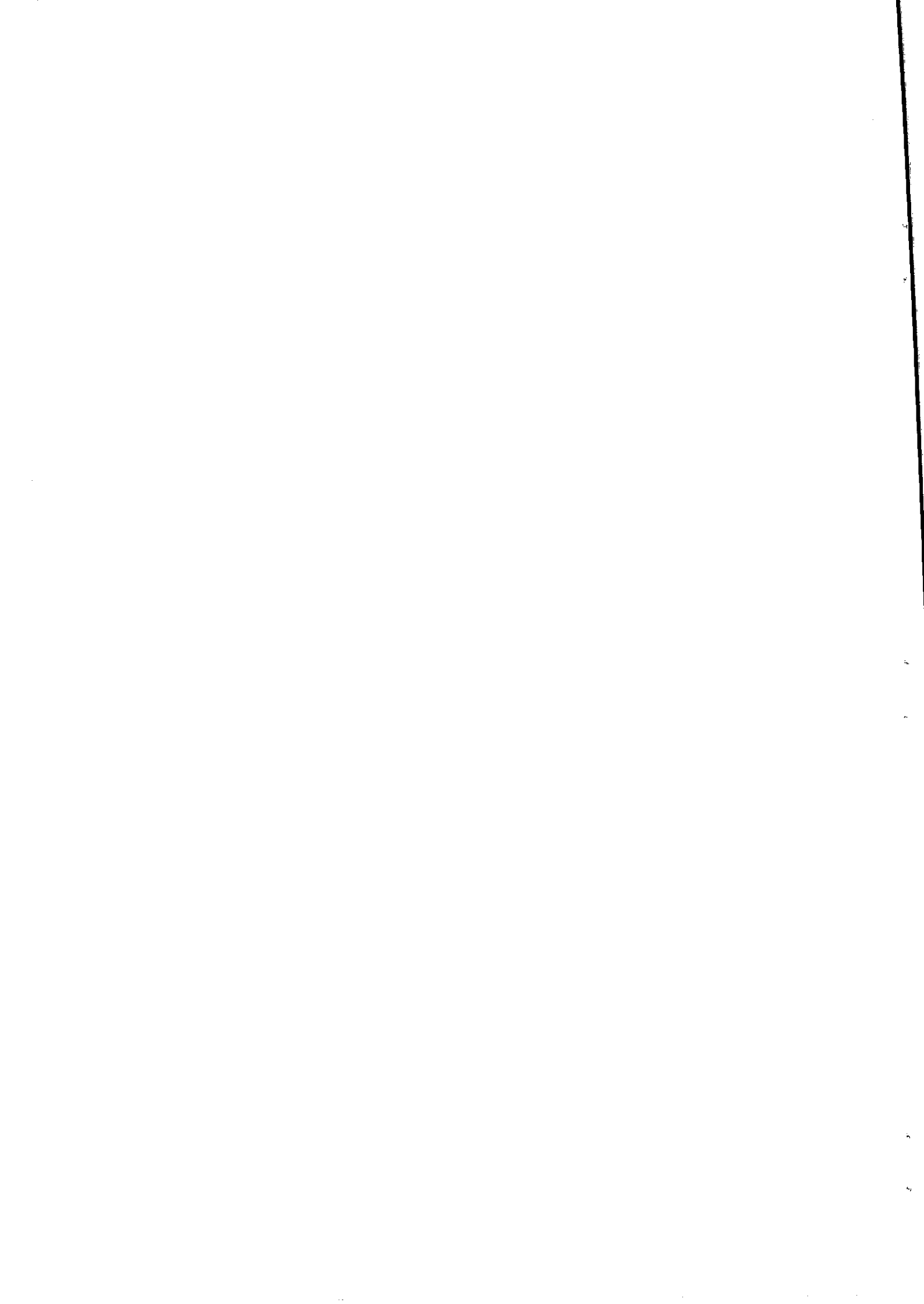
2.2 Fjöldi kven- og karliðkenda innan íþróttahreyfingarinnar og tekjur sérsambandanna

Hér að framan hefur verið gefið gróft yfirlit um tekjur íþróttahreyfingarinnar og er mest stuðst við starfsskýrslur ÍSÍ. Í starfsskýrslunum kemur fram að tekjur aðalstjórnar ÍSÍ voru um 1 milljarður kr. árið 1995. Tekjur íþróttafélaganna voru því um 2 milljarðar kr. árið 1995 samkvæmt starfsskýrslunum. Þar sem verið er að greina hlut kvenna í heildartekjum íþróttagreinanna verða einungis tekjur þeirra notaðar við frekari greiningu. Starfsskýrslunar gefa ekki tæmandi upplýsingar um hvernig tekjum íþróttafélaganna er ráðstafað. Ekki er hægt að greina í þeim hvernig fjármagnið sem íþróttafélögin hafa til ráðstöfunar skiptist á milli kven- og karliðkenda. Í þessum kafla eru fyrst skoðaðar tölur um fjölda iðkenda og tekjur í öllum íþróttagreinunum sem eru innan ÍSÍ. Síðar er út frá þeim tölum lagt gróft mat á hlutdeild kvenna og karla í heildartekjum íþróttagreinum.

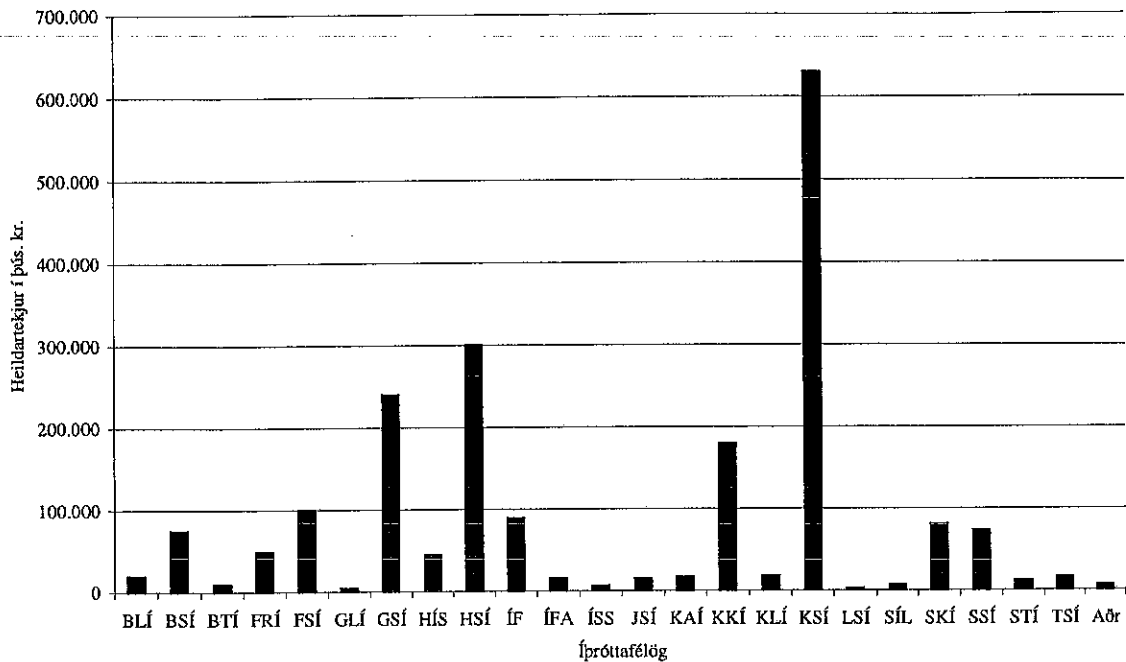
Á 1. mynd er sýndur heildarfjöldi iðkenda í ýmsum íþróttagreinum.

1. Mynd. Fjöldi iðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995

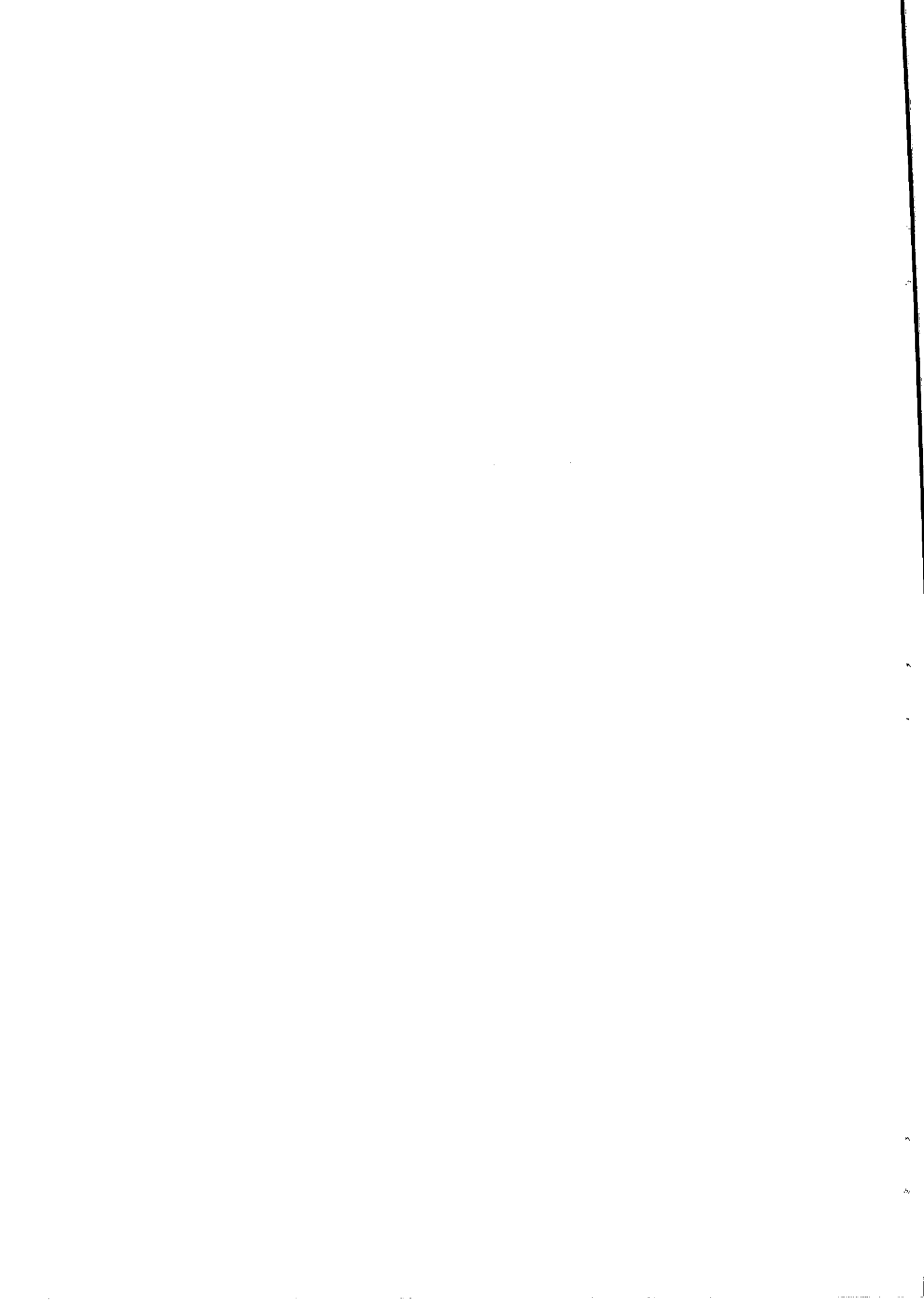
Fjöldi iðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ er mestur í knattspyrnu eða um 15.000 iðkendur. Síðan koma nokkrar íþróttagreinar með um 6000 iðkendur. Á 2. mynd eru sýndar heildartekjur sérsambanda ÍSÍ.

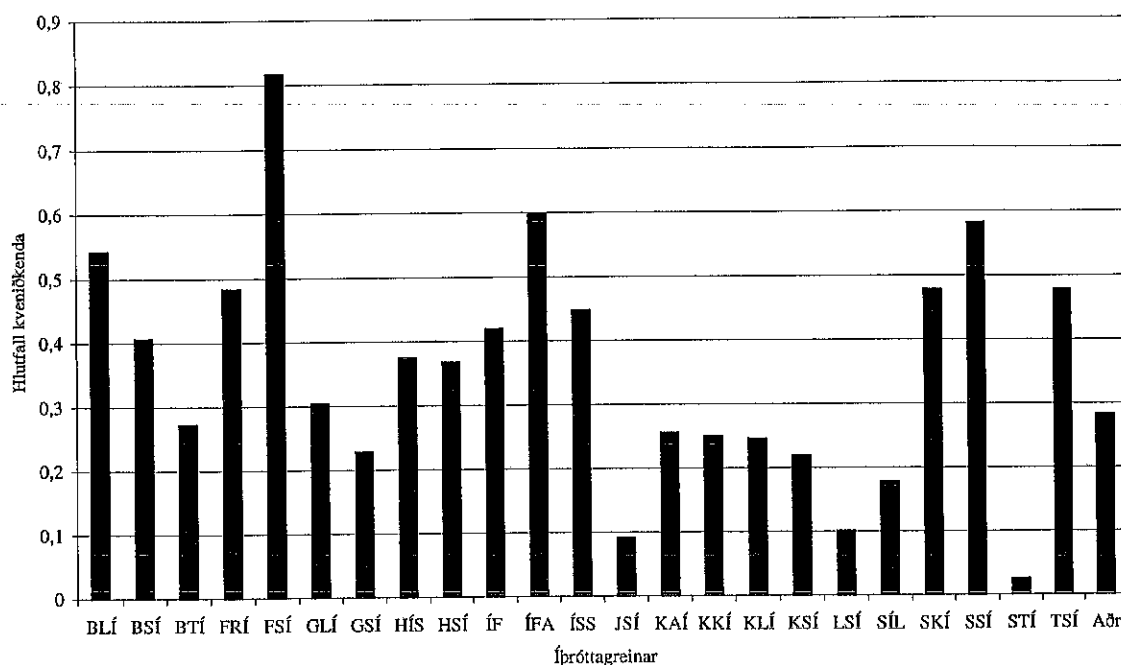
2. MYND. Heildartekjur í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995

Eins og við má búast eru tekjur hæstar í þeim greinum sem hafa mestan fjölda iðkenda. Tekjurnar eru mestar hjá *knattspyrnuhreyfingunni* eða um 630 milljónir króna. Þar næst á eftir koma *handknattleikur* 300 milljónir króna og *golfhreyfingin* með 240 milljónir króna í heildartekjur.

Þessar upplýsingar gefa til kynna hvaða íþróttagreinar hafa mestan iðkenda fjölda og hvaða íþróttagreinar hafa hæstar tekjur. Fyrst í stað er því áhugavert að kanna hvaða íþróttagreinar hafa hæst hlutfall kveniðkenda og mestar tekjur á hvern iðkenda. Í beinu framhaldi af því er einnig áhugavert að bera saman á milli íþróttagreina, hlutfall kveniðkenda af heildarfjölda iðkenda og heildartekjur á hvern iðkanda. Það gefur vísbendingu um hvort konur fái hlutfallslega lægra fjármagn en karlar. Ef tekjur á hvern iðkanda eru að meðaltali lægri í þeim íþróttagreinum sem hafa minnst hlutfall kvenna gefur það vísbendingu um að minna fjármagni sé varið til íþróttar kvenna en íþróttar karla.

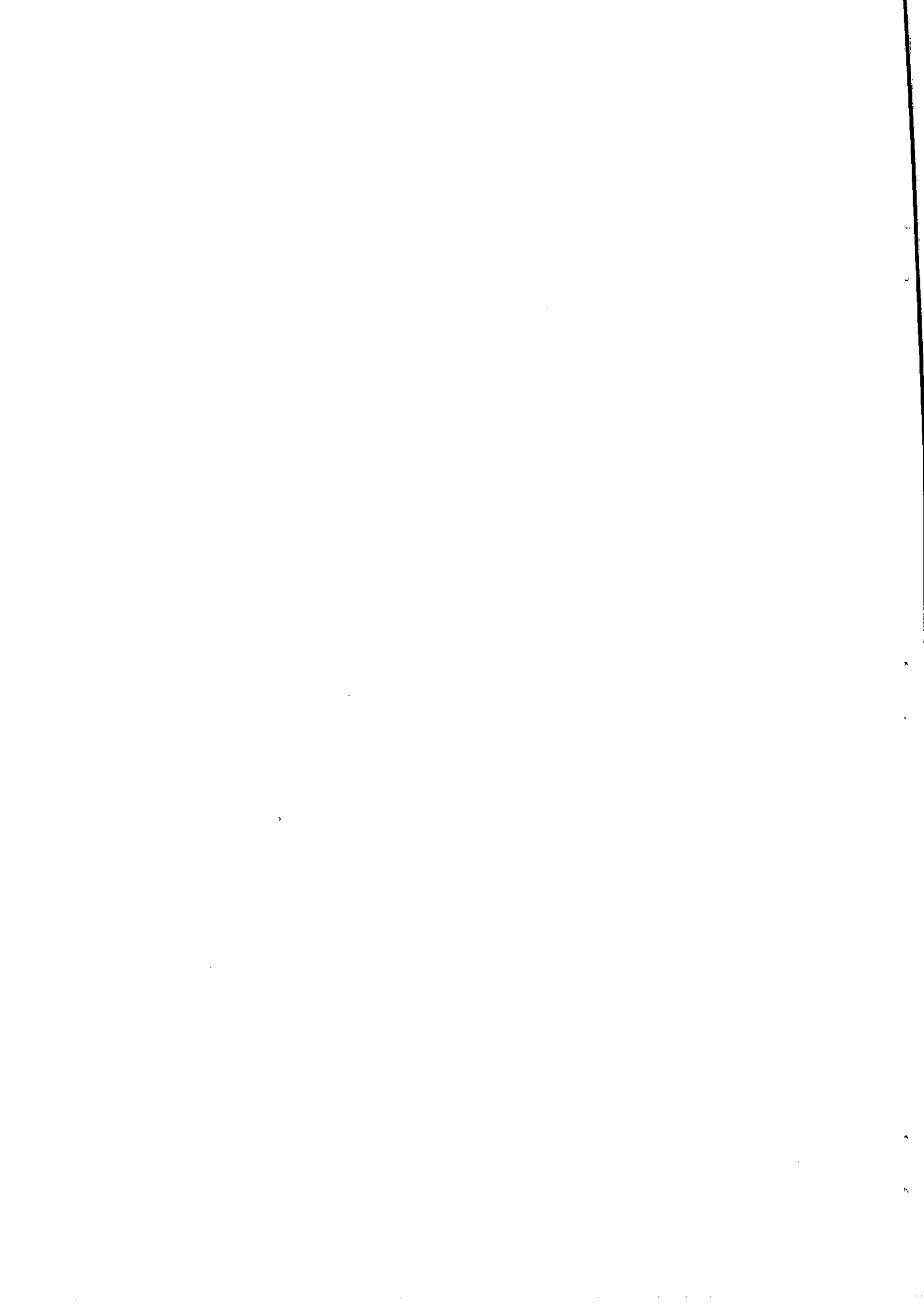

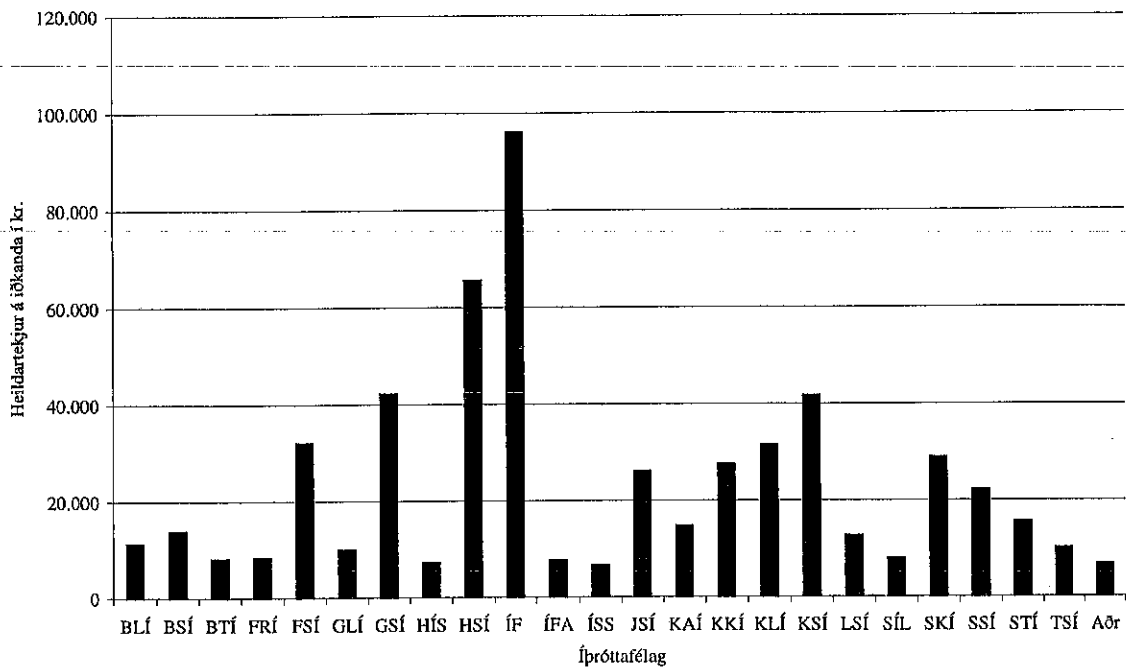
Á 3. mynd er sýnt hlutfall kveniðkenda af heildarfjölda iðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ.

3. MYND. Hlutfall kveniðkenda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995

Samkvæmt 3. mynd er hlutfall kveniðkenda innan ÍSÍ að meðaltali 36% af heildarfjölda iðkenda árið 1995. Fjöldi kveniðkenda er mestur í *fimleikum* eða um 80% af heildarfjölda. Konur eru einnig meirihluti iðkenda í *sundi, blaki og í íþróttum fyrir alla*. Í öðrum íþróttagreinum er hlutfall kvenna undir 50%. Samanburður á 2. og 3. mynd leiðir í ljós að hlutfall kvenna af heildarfjölda iðkenda er yfirleitt lágt í þeim íþróttagreinum sem hafa hæstar heildartekjur. Í þremur tekjuhæstu íþróttagreinunum eru konur á milli 20% og 35% af heildarfjölda iðkenda. Til þess að fá réttari mynd af sambandi heildartekna og hlutfalls kvenna af heildarfjölda iðkenda innan ÍSÍ má skoða tekjur á hvern iðkanda. Á 4. mynd eru sýndar tekjur á hvern iðkanda í íþróttagreinum innan ÍSÍ árið 1995.

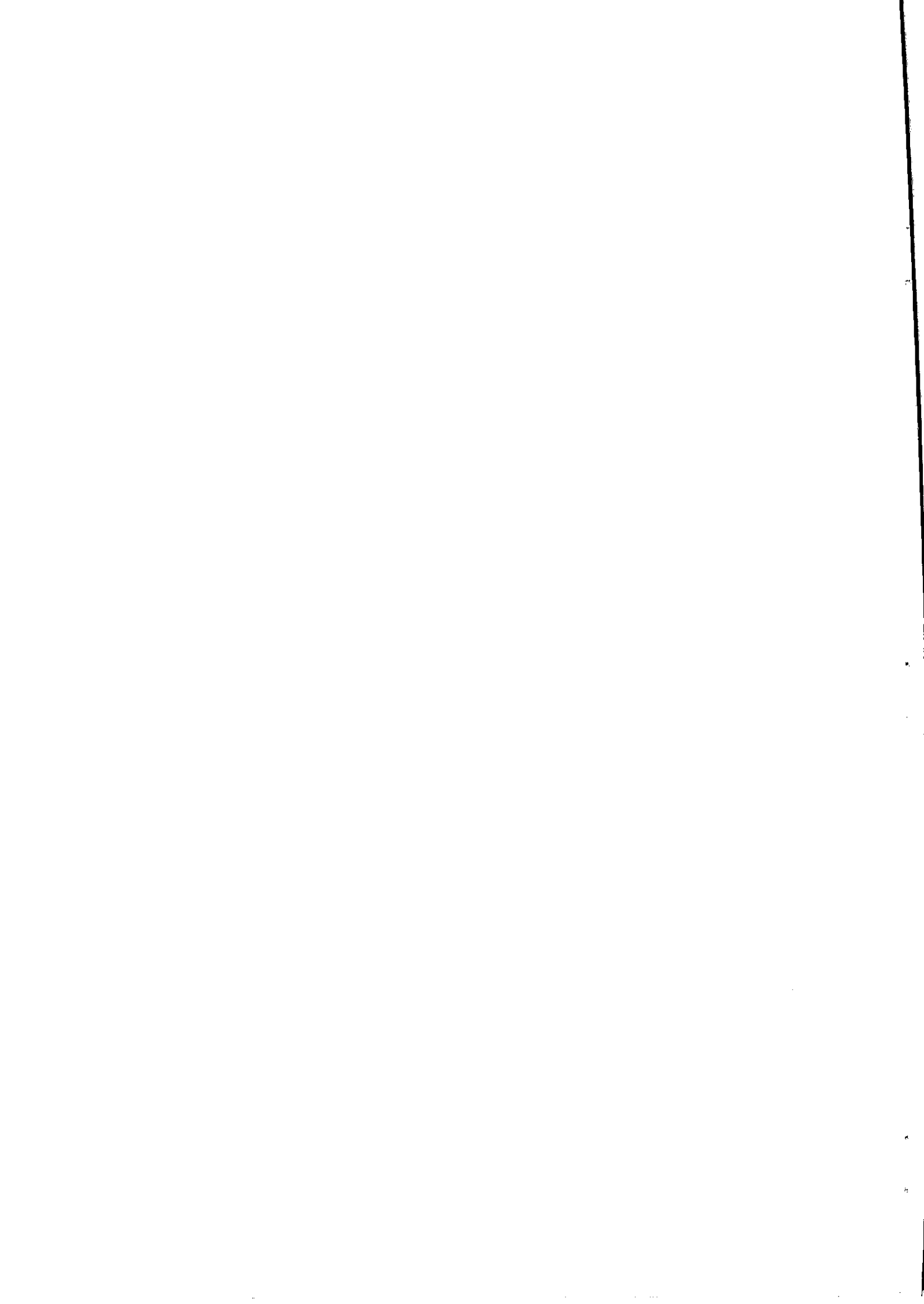

4. MYND. Heildartekjur á iðkanda í íþróttagreinum innan í ÍSÍ árið 1995

Tekjur á hvern iðkanda eru hæstar í íþróttum fyrir alla sem er í raun ekki eiginlegt íþróttafélag og fellur því illa inn í samanburð við hinar íþróttagreinarnar. Að íþróttum fyrir alla undanskildum eru tekjur á hvern iðkanda mestar í *handknattleik, knattspyrnu og golfi*. Einnig eru tekjur á hvern iðkanda nokkuð háar í *fimleikum* sem hefur yfir 80% kveníðkendur. Samkvæmt þessu er erfitt að meta hlut kvenna í heildartekjum íþróttagreinanna. Þar sem konur eru færri í flestum íþróttagreinum er einnig erfitt að sjá tengsl á milli tekna og heildarfjölda iðkenda hverrar íþróttagreinar.

Vegna þess að flest sérsamböndin reka landslið getur áhersla sérsambandanna á kven- og karlalandsliðin gefið nokkra vísbendingu um áherslu íþróttafélaganna sjálfra á kven- og karlíþróttir. Áhersla íþróttafélaga á kveníþróttir, sem kemur fram í útgjöldum til kveníþróttar, hefur mjög líklega áhrif á útgjöld sérsambanda til kven- og karlalandsliða. Taka verður fram að mörg sérsambönd og íþróttafélög innan ÍSÍ sundurliða ekki tekjur og gjöld vegna karla- og kvennadeilda. Því eru þessar upplýsingar ekki til fyrir margar íþróttagreinar. Algengast er að í einstaklingsíþróttagreinum sé ekki gerður greinarmunur

á tekjum eða gjöldum eftir kyni. Í 3. og 4. töflu er sýnt hversu miklu fjármagni er varið til landsliða karla og kvenna í golfi, handknattleik og knattspyrnu.

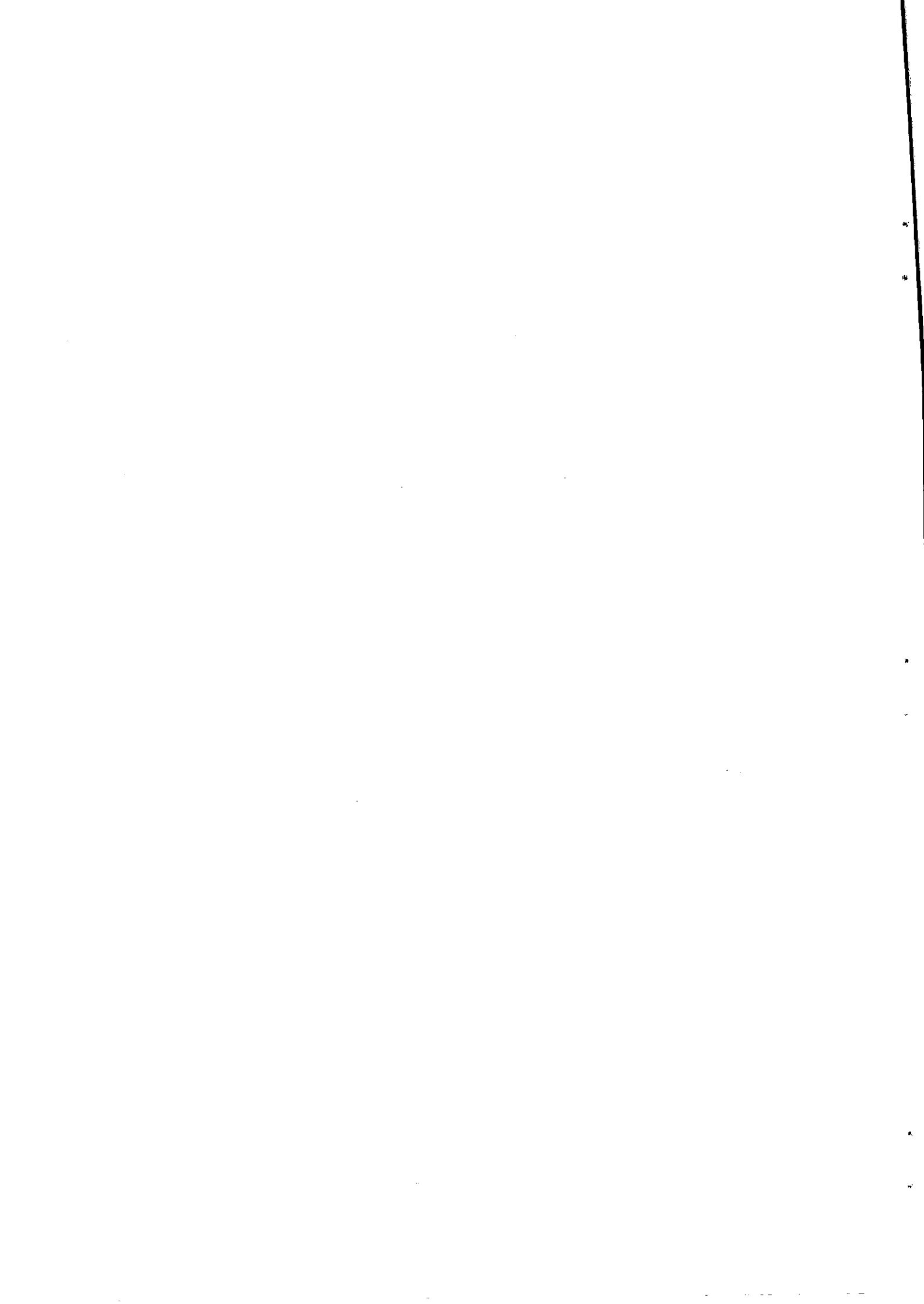
TAFLA 3. Heildarútgjöld í þús. króna vegna kvennalandsliða í golfi, handknattleik og knattspyrnu árið 1995

	Heild.útgj. v/landsl.	% af heild. útgj. v/landsl.	% af heild. útgj sérs.	% kven- iðkenda	Heildútgj. kveniðkenda
Golf	1.119	29 %	5 %	23 %	0,861
Handknattleikur	6.773	28 %	12 %	37 %	4,024
Knattspyrna	13.910	17 %	10 %	22 %	4,205

TAFLA 4. Heildarútgjöld í þús. króna vegna karlalandsliða í golfi, handknattleik og knattspyrnu árið 1995

	Heild.útgj. v/landsl.	% af heild. útgj. v/landsl.	% af heild. útgj sérs.	% karl- iðkenda	Heildútgj. karliðkenda
Golf	2.741	71 %	13 %	77 %	0,624
Handknattleikur	17.439	72 %	30 %	63 %	6,022
Knattspyrna	65.760	83 %	46 %	78 %	5,581

Í 3. og 4. töflu er gerður samanburður á útgjöldum til landsliða í einni einstaklingsíþrótt og tveimur hópíþróttum. Í golfi, sem er einstaklingsíþrótt er hlutfallslega meira fjármagni veitt til landsliða kvenna en karla. Heildarútgjöld á hvern kveniðkanda í golfi voru 861 kr. og heildarútgjöld á hvern karliðkanda voru 624 kr árið 1995. Þessu er öfugt farið í hinum tveimur íþróttagreinunum, þar sem hlutfallslega meira fjármagni er varið til karlalandsliðanna en kvennalandsliðanna. Bæði í handknattleik og knattspyrnu eru heildarútgjöld vegna karlalandsliða hlutfallslega hærri en hlutfall karliðkenda í íþróttagreinunum. Á móti eru heildarútgjöld vegna kvennalandsliða í handknattleik og knattspyrnu hlutfallslega lægri en hlutfall kveniðkenda. Konur virðast því bera skertan hlut frá borði í hópíþróttum. Þar sem sérsamböndin hafa ákveðnum skyldum að gegna gagnvart iðkendum óháð kyni, gefa þessar tölur líklega ekki alveg rétta mynd af skiptingu

fjármagns á milli karl- og kveniðkenda. Því líklegt er að tekjum sérsambanda sé jafnara dreift til karl- og kveniðkenda en innan íþróttafélaganna.

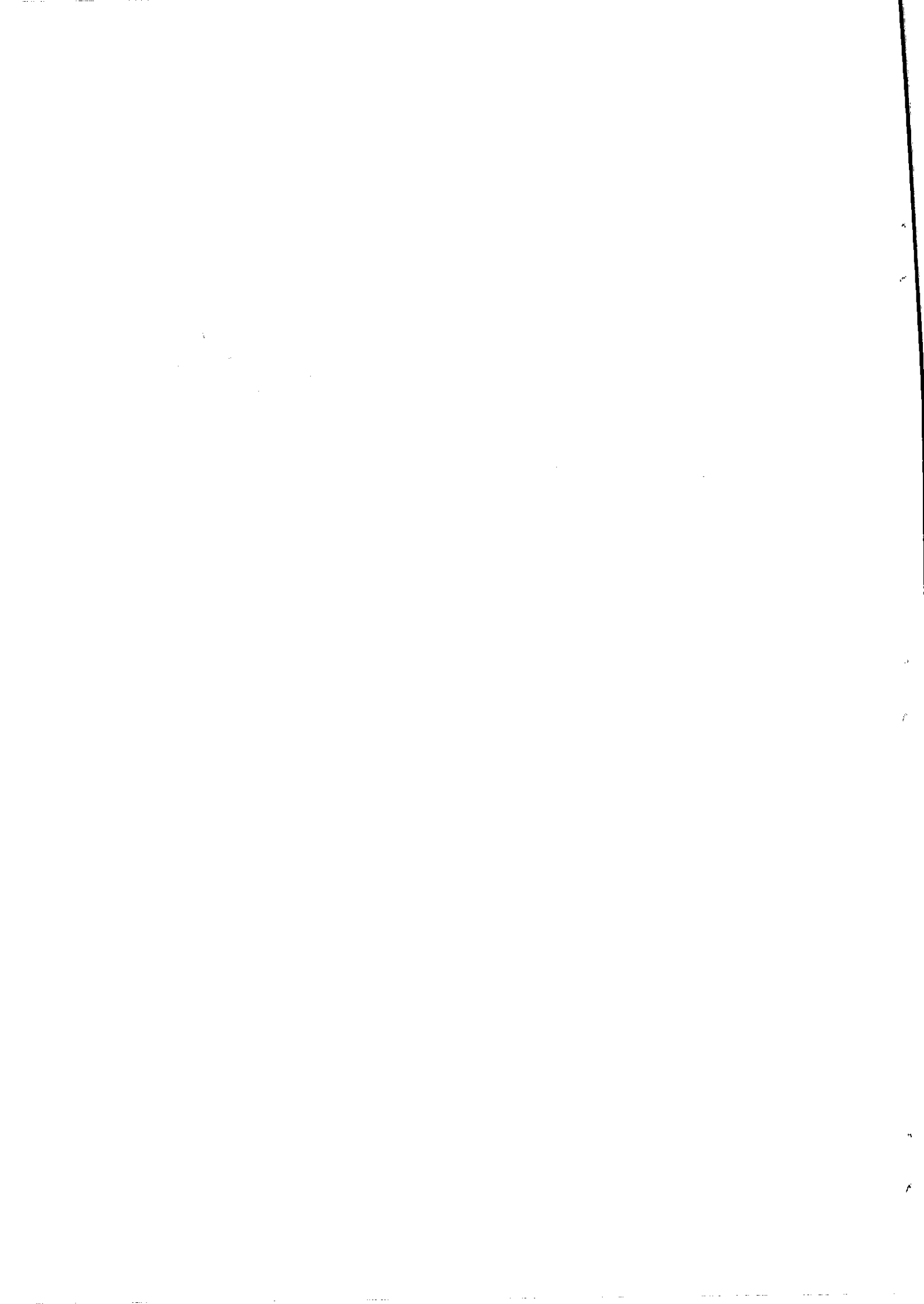
Eins og komið hefur fram er erfitt að meta hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar. Konur eru að meðaltali 36% af öllum iðkendum íþróttahreyfingarinnar. Sé tekjum íþróttagreina skipt í réttu hlutfalli við fjölda kven- og karliðkenda ætti því um 36% teknanna að vera veitt til kveniðkenda. Unnt er að bera saman tekjur á hvern iðkanda í þeim íþróttagreinum þar sem konur eru í meirihluta við tekjur á iðkanda þar sem karlar eru í meirihluta iðkenda. Sé hlutdeild íþróttagreina sem kvenmenn eru í meirihluta ekki í samræmi við meðalhlutdeild kvenna í heildarfjölda iðkenda í íþróttahreyfingunni er líklegt að konur fái ekki úthlutað fjármagni í samræmi við fjölda. Í 5. töflu er sýndar samlagðar tekjur á iðkenda fyrir þær íþróttagreinar þar sem konur eru í meirihluta og í þeim íþróttagreinum þar sem karlar eru í meirihluta.

TAFLA 5. Tekjur í kr. á hvern iðkanda í íþróttagreinum þar sem konur eru í meirihluta iðkenda og íþróttagreinum þar sem karlar eru í meirihluta iðkenda árið 1995

	Framlög og styrkir	Aðrar tekjur	Heildartekjur	Meðaltekjur á iðkanda	% af heilda tekjum
Meirihluti konur	32.252	40.847	73.099	18.275	13%
Meiri hluti Karlar	198.869	283.043	481.912	24.096	87%

Heimild: Starfsskýrslur ÍSÍ

Samkvæmt 5. töflu eru samanlagðar tekjur á hvern iðkanda mun lægri í þeim íþróttagreinum þar sem konur eru í meirihluta. Í þessum íþróttagreinum eru konur um 10% af heildarfjölda iðkenda og meðaltekjur á hvern iðkanda eru 18.275 kr. Þar sem karlar eru í meirihluta iðkenda eru meðaltekjur á hvern iðkanda 24.096 kr. Af þessu sést að þær íþróttagreinar þar sem karlar eru í meirihluta hafa meira fjármagn til ráðstöfunar en þær íþróttagreinar þar sem konur eru í meirihluta. Samkvæmt því er meira fjármagni veitt til íþróttakarla en íþróttakvenna. Erfitt er hins vegar að meta hvort hlutfallslega meira fjármagni sé veitt til íþróttakarla. Þegar tekið er tillit til fjölda iðkenda í hverri íþróttagrein virðist þó vera veit hlutfallslega meira fjármagni til íþróttakarla en kvenna.

Til viðmiðunar er einnig hægt að bera saman heildartekjur og hlutfall kvenna í einstökum íþróttagreinum. Það má t.d. bera saman heildartekjur á hvern iðkanda í hefðbundinni karlaíþrótt eins og *knattspyrnu* við heildartekjur á hvern iðkanda í hefðbundinni kvennaíþrótt eins og *fimleikum* og sjá hvort einhver munur sé á fjárveitingum til íþróttagreinanna. Karlar eru tæp 80% af knattspyrnuíðkendum og konur eru rúm 80% af fimleikaiðkendum. Samkvæmt 4. mynd eru tekjur á hvern iðkanda 32.000 til 41.000 kr. í hvorri íþróttagrein. Það gefur enga vísbendingu um hvort tekjum sé misskipt á milli kvenna- og karlaíþróttar. Nærtækara er að bera saman samkynja íþróttir eins og t.d. tvær hópíþróttir. Hlutfall kvenna sem stundar blak er 54% en hlutfall kvenna sem stundar knattspyrnu er 22% af heildarfjölda iðkenda í hvorri íþróttagrein. En tekjur á hvern iðkanda eru mun lægri í blaki en í knattspyrnu eða 11.237 kr. á hvern iðkanda í blaki og 41.751 kr. á hvern iðkanda í knattspyrnu.

Samkvæmt 3. til 5. töflu er hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttarhreyfingarinnar talsvert undir hlutfalli kveniðkenda af heildarfjölda. Konur virðast því fá úthlutað minna fjármagn til íþróttar en karlar. Þar sem töluleg gögn eru óflullkomin þarf að túlka þessar niðurstöður varlega. Þær íþróttagreinar sem konur eru í meirihluta hafa hlutfallslega færri iðkendur en margar greinar þar sem karlar eru í meirihluta iðkenda. Því getur kostnaður á hvern iðkanda aukist með auknum fjölda iðkenda í hverri íþróttagrein óháð fjölda kven- eða karliðkenda, þ.e. til staðar getur verið minnkandi stærðarhagkvæmi. Þetta getur komið til þar sem stærri íþróttagreinar hafa fleirri einstaklinga í afreks- og eldriflokkum og líklega er dýrara að reka þá en yngri flokkana. Íþróttagreinar geta einnig verið misfrekar á fjármagn. Einnig er líklegt að árangur skipti máli og ef konur eru stór hluti iðkenda vegur árangur þeirra meira þegar ákvörðun er tekin um fjárveitingar sbr. heildartekjur á hvern iðkanda í fimleikum. Því er ekki algilt að tekjum íþróttahreyfingarinnar sé veitt í samræmi við hlutfallslega skiptingu kven- og karliðkenda.

Með því að skoða skiptingu tekna á milli íþróttagreina þar sem karlar eru í meirihluta og þar sem konur eru í meirihluta iðkenda er unnt að fá gróft mat á því hvort tekjunum sé misjafnlega skipt á milli karl- og kveniðkenda. Það virðist því vera að hver kveniðkandi fái töluvert minna fjármagn en hver karliðkandi. Það er hins vegar erfitt að

segja til um hver munurinn er á fjárveitingum til karl- og kveniðkenda. Þar sem íþróttagreinar með meirihluta kveniðkendur hafa hlutfallslega færri iðkendur en aðrar íþróttagreinar. Í næsta undirkafla verður gerð tilraun til þess að meta hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar.

2.3 Mat á hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar.

Þar sem ekki var unnt að afla fullnægjandi gagna er ekki hægt að leggja nákvæmt mat á hlut kvenna í heildartekjum íþróttafélaganna. Aftur á móti er hægt að leggja óbeint mat á hlut kvenna í heildartekjum íþróttafélaganna með þeim gögnum sem lýst hefur hér að framan. Aðferðafræði þessa hluta skýrslunnar byggir á því að meta samband milli tekna íþróttagreinar og hlutfalls kvenna af heildarfjölda iðkenda.

Mat á sambandi milli hlutfalls kvenna í hverri íþróttagrein og heildartekna í hverri íþróttagrein getur gefið meiri upplýsingar um hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar en myndirnar í kafla 2.2. Ef hlutfall kvenna er lágt í ákveðinni íþróttagrein má ætla að miðað við niðurstöður úr kafla 2.2 séu tekjur á hvern iðkanda hlutfallslega hærrí í þeirri íþróttagrein en í þeim íþróttargreinum þar sem hlutfall kvenna af heildariðkendum er hátt. Sé það raunin þá er hlutur kvenna minni í heildartekjum íþróttafélaganna en hlutur karlanna.

Þetta þýðir að sé hlutfall kvenna af heildarfjölda iðkenda lágt er hlutfall tekna á hvern iðkanda hátt. Getur það bent til þess að minna fjármagni sé varið til kveníþróttar en karlíþróttar. Þessu sambandi má lýsa með eftirfarandi jöfnu:

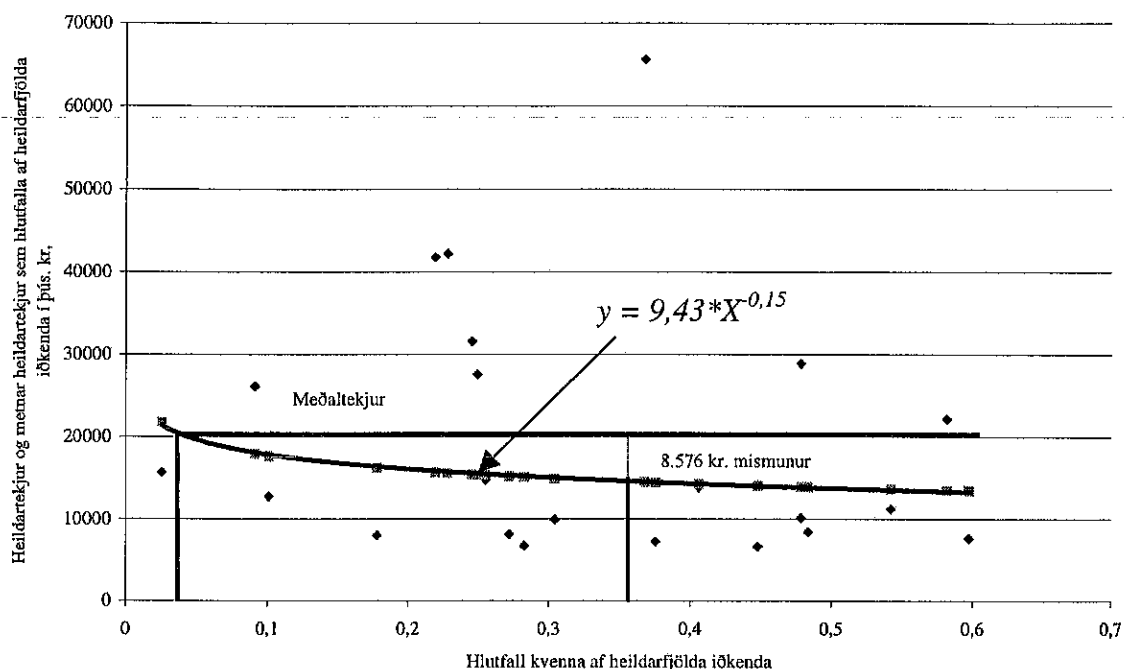
$$y_i = AX_i^\beta$$

Þar sem y_i stendur fyrir tekjur á hvern iðkanda í íþróttagrein i og X_i stendur fyrir hlutfall kvenna af heildarfjölda iðkenda í íþróttagrein i .

Ef þetta er skrifað í log má fá jöfnu sem nota má til þess að meta ofangreint samband og leysa fyrir heildartekjur kveníþróttar. Á þennan hátt er unnt að reikna hlut kvenna í heildartekjum íþróttafélaganna. Stíkin β mælir þá hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar. Á 5. mynd er sýnt samband heildartekna og metinna heildartekna

á hvern iðkanda í hverri íþróttagrein og hlutfalls kvenna af heildarfjölda iðkenda í hverri íþróttagrein.

5. MYND. Mat á hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttagreina árið 1995³

Samkvæmt 5. mynd er unnt er að lesa neikvætt samband á milli ofangreindra stærða. Tölfræðilegt mat á sambandi stærðanna gefur til kynna að fyrir 1% herra hlutfall kvenna í einhverri íþróttagrein eru tekjurnar um -0,15% minni á hvern iðkanda. Það bendir því enn fremur til þess að með hlutfallslegri aukningu kveniðkenda í hverri íþróttagrein séu tekjur greinarinnar lægri á hvern iðkanda.

Myndina er unnt að nota til þess að fá gróft mat á hlut kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar. Ef miðað er við meðaltekjur er hægt að reikna út hlutfall kvenna af heildarfjölda iðkenda. Samkvæmt 5. mynd eru meðaltekjur í íþróttagrein 23.125 kr. á hvern iðkanda. Miðað við þá upphæð og metnu línuna á 5. mynd eru konur 4% af

³ Tölfræðilegir eiginleikar metilsins.

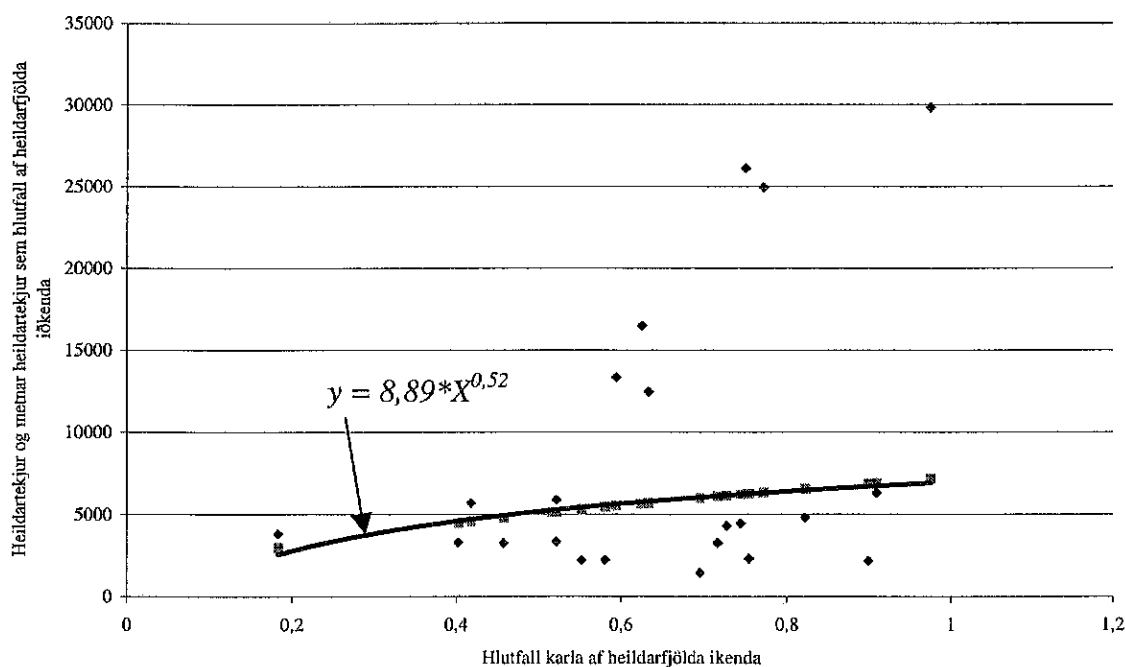
	Staðalfrávik	t - gildi	p - gildi
A	0,23	39,49	0,00
β	0,12	-1,18	0,23

feildarfjölda iðkenda. Hlutfall kvenna af heildarfjölda iðkenda er hins vegar 36% og miðað við það hlutfall og metnu línuna á 5. mynd eru tekjur íþróttagreinar 14.549 kr. á hvern iðkanda. Eins og sést á 5. mynd er því 8.576 kr. mismunur á þeim tekjum sem konur hefðu ef hlutdeild kvenna í meðaltekjun væri jöfn hlutfalli kvenna af heildarfjölda iðkenda.

Túlka verður þessa niðurstöðu mjög varlega. Aðferðafræði og gögn eru ekki nákvæm því ekki er unnt að taka tillit til allra stærða sem kynnu að hafa áhrif á skiptingu tekna innan íþróttahreyfingarinnar. Tölfræðilega eru niðurstöðunar einnig veikar. Samt sem áður gefur þetta ásamt niðurstöðum kafla 2.2 til kynna að hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar er líklega mun minni en ef hlutdeild þeirra í heildartekjum væri í réttu hlutfalli við fjölda kveniðkenda.

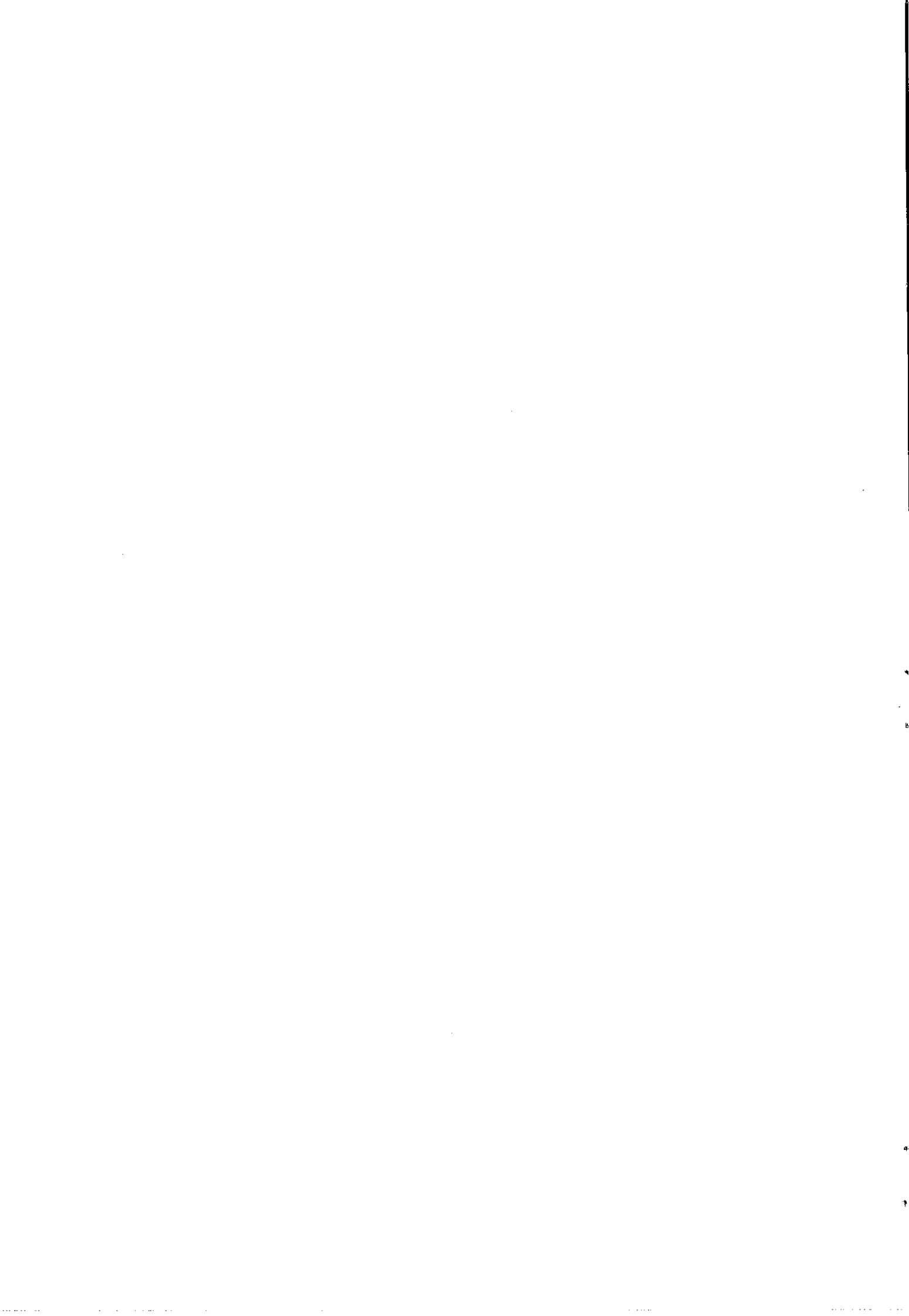
Til samanburðar við 5. mynd er á 6. mynd sýnt samband heildartekna og hlufalls karliðkenda af heildarfjölda iðkenda.

6. MYND. Mat á hlutdeild karla í heildartekjum íþróttagreina árið 1995⁴

⁴ Tölfræðilegir eiginleikar metilsins.

	Staðalfrávik	t - gildi	p - gildi
A	0,32	27,54	0,00
β	0,37	1,41	0,15

Samkvæmt 6. mynd hækka tekjur að meðaltali í íþróttagrein eftir því sem hlutfall karla er hærra af heildarfjölda iðkenda. Tölfræðilegt mat á sambandi stærðanna gefur til kynna að fyrir 1% hærra hlutfall karla í einhverri íþróttagrein eru tekjurnar um 0,52% meiri á hvern iðkanda. Það bendir því ennfremur til þess að með hlutfallslegri aukningu karliðkenda í hverri íþróttagrein séu tekjur greinarinnar hærri á hvern iðkanda.

Við ofangreinda útreikninga er aðeins notaður þverskurður af heildartekjum hverrar íþróttagreinar yfir eitt ár. Því er vafasamt að draga sterkar ályktanir af útreikningunum um hlut kvenna og karla í heildartekjum. Frekari gagna er þörf. Þar sem íþróttagreinar eru ólíkar er erfitt að greiða af 3. til 6. mynd hver séu tengslin á milli hlutfallslegs fjölda kvenna og karla í íþróttagrein og tekna íþróttagreinarinnar. Mjög erfitt er því að meta nákvæmlega hver hlutur kvenna sé í heildartekjum íþróttafélaganna. Líklega fæst ekki nákvæmt mat á því þar sem ekki eru fyrirbyggjandi nákvæm gögn sem unnt er að styðjast við. Þangað til verður notast við aðferðafræði sem hér er kynnt. Ef gera á nákvæma grein fyrir skiptingu fjármagns á milli karla og kvenna innan íþróttahreyfingarinnar í framtíðinni er nauðsynlegt að íþróttafélögin sundurliði útgjöld m.t.t. kven- og karlaflokka.

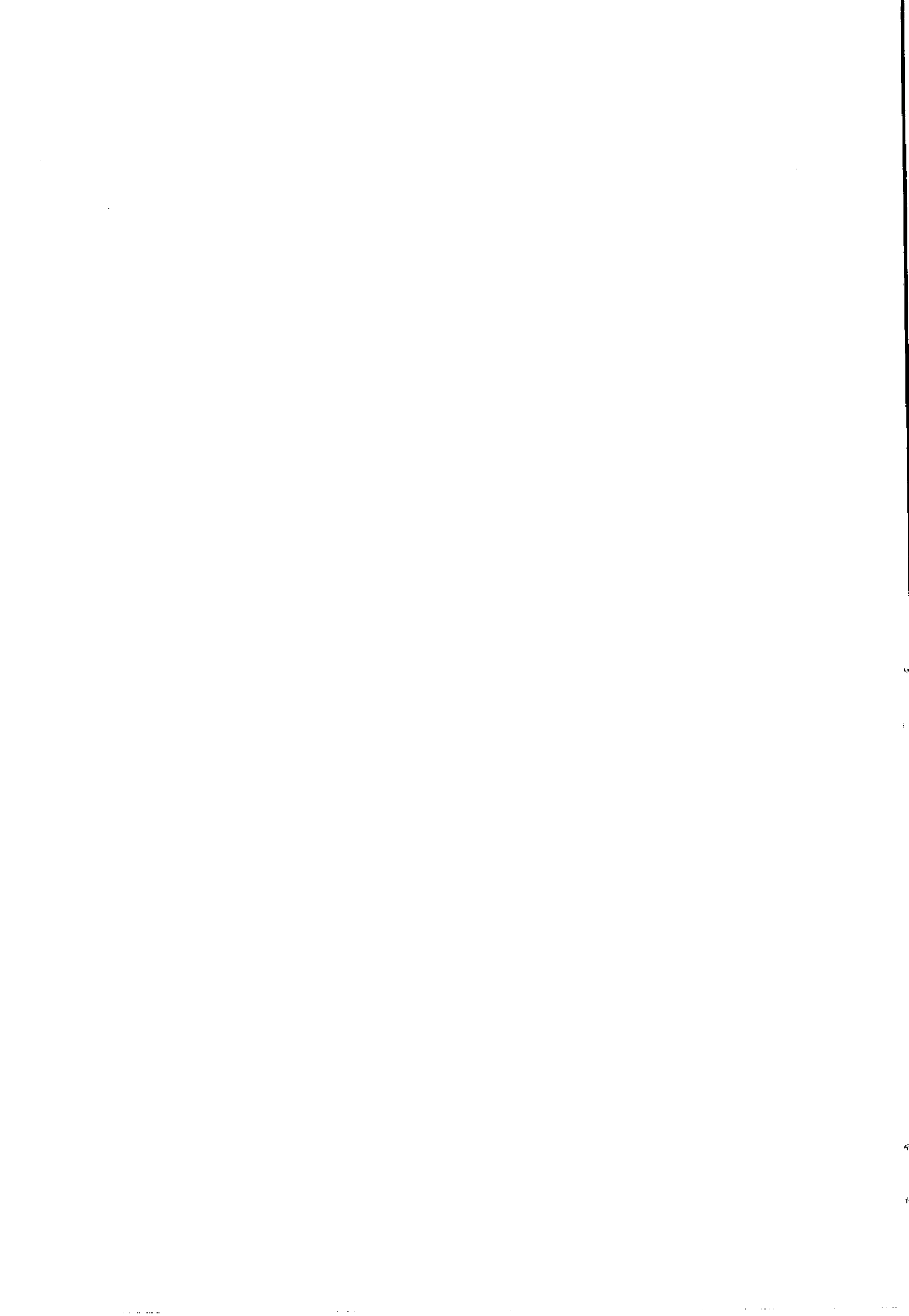

3. Helstu niðurstöður og lokaorð

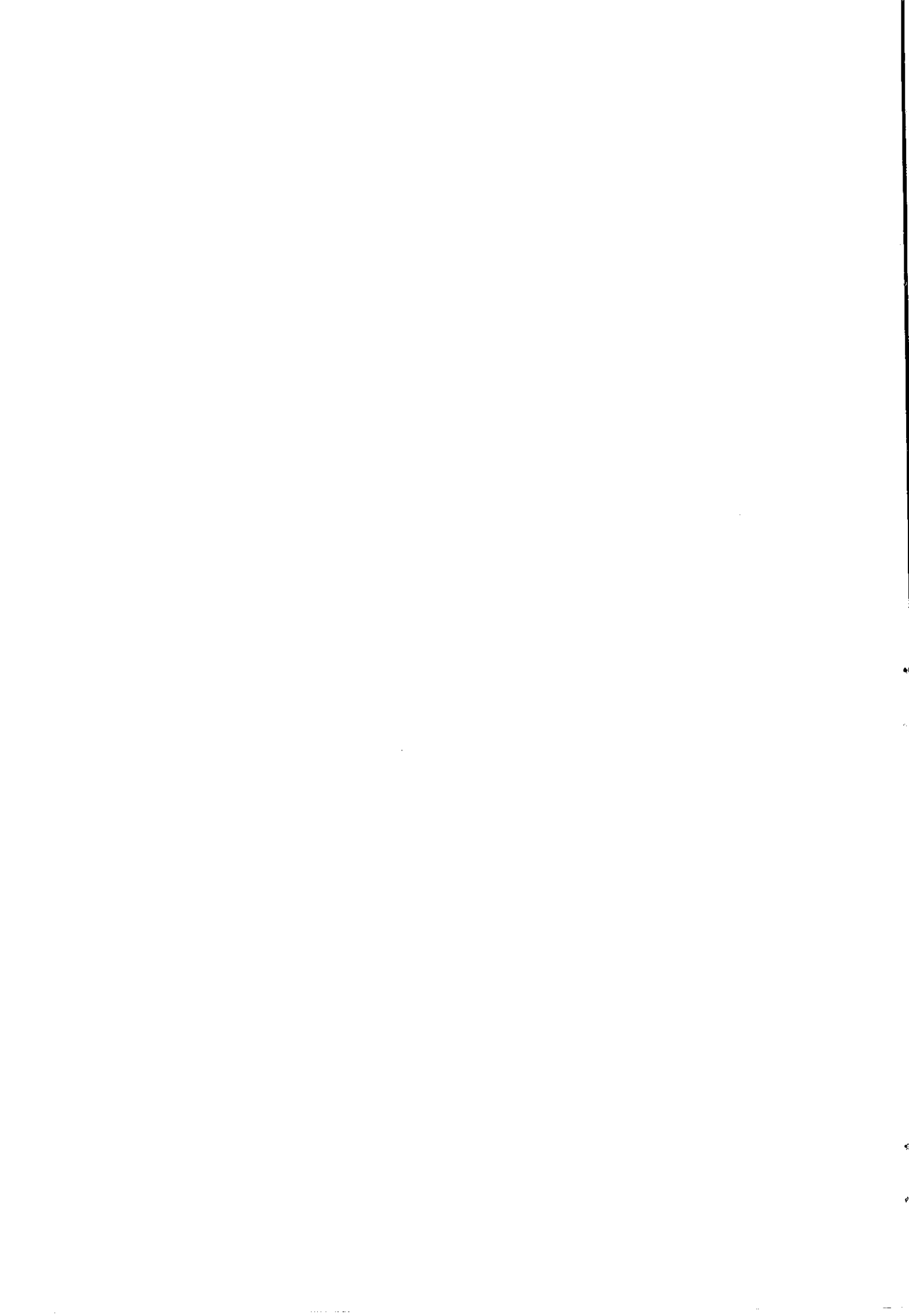
Þar sem töluleg gögn íþróttahreyfingarinnar eru ófullkomin er nær útilokað að leggja mat á hlutdeild karla og kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar með nákvæmni. Einungis eru fyrirliggjandi gögn um tekjur, útgjöld og fjölda kven- og karlkynsiðkenda í hverju sérsambandi ásamt gögnum úr ársreikningum sérsambanda og opinberum tölum um styrki ríkis og sveitafélaga til íþróttahreyfingarinnar. Vegna gagnaskorts er því erfitt að leggja beint mat á hver sé raunveruleg hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar.

Í þessari skýrslu koma fram vísbendingar um að konur beri líklega skertan hlut frá borði miðað við karla. Helstu niðurstöður skýrslunar eru eftirfarandi:

- Heildartekjur íþróttahreyfingarinnar voru 3.078 milljónir kr. árið 1995 samkvæmt starfsskýrslum ÍSÍ.
- Litlar upplýsingar virðast vera til um það hvernig tekjum íþróttahreyfingarinnar er ráðstafað.
- Samkvæmt 3. og 4. töflu er meira fjármagni á iðkanda veitt til landsliða karla en landsliða kvenna í handknattleik og knattspyrnu.
- Kveniðkendur voru um 36% af heildarfjölda iðkenda árið 1995. Samkvæmt 5. töflu eru meðaltekjur íþróttagreina þar sem karlar eru í meirihluta hærra en meðaltekjur í þeim íþróttagreinum þar sem konur eru í meirihluta. Það bendir til þess að hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttagreinanna sé talsvert minni en karla.
- Samkvæmt tölfræðilegu mati í kafla 2.3 minnka tekjur íþróttagreinar um 0,15% fyrir 1% herra hlutfall kvenna í íþróttagrein.
- Tölfræðilegt mat í kafla 2.3 gefur til kynna að hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar sé minna en hlutdeild karla. Ekki er hægt að leggja mat á hver hlutdeild kvenna er í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar þar sem gögn eru ekki nógu góð. En tölfræðilegt mat bendir til þess að hlutdeild kvenna í heildartekjum íþróttagreinanna sé töluvert minna en hlutfall karla af heildarfjölda iðkenda

Til þess að hægt sé að gera grein fyrir því hvernig tekjum íþróttahreyfingarinnar er ráðstafað verður að safna betri upplýsingum frá sérsamböndum og íþróttafélögum. Meðal annars gerir það kleyft að meta hlutdeild kvenna og karla í heildartekjum íþróttahreyfingarinnar. Einnig er miklægt út frá hagkvæmis- og upplýsingarsjónarmiði að hafa miklar og nákvæmar upplýsingar um hvernig tekjum íþróttahreyfingarinnar er ráðstafað.

4. Helstu heimildir

Ársreikningar Kanttsþyrnusambandsins, Handknattleikssambandsins og Gólfambandsins fyrir árið 1995.

B.A. ritgerð Gunnars Gylfasonar í stjórnmálafræði, *Stuðningur og samskipti bæjarfélaga við íþróttahreyfinguna*, HÍ árið 1995

Búskapur hins opinbera fyrir árið 1995

Félagsvísingastofnun, *Íþróttæfni í fjölmiðlum*, HÍ árið 1995

Ríkisreikningur fyrir árið 1995

Reikningar sveitafélaganna fyrir árið 1995

Starfsskýrslur ÍSÍ fyrir árið 1995

Einnig var stuðst við ýmsar aðrar heimildir í skýrslunni án beinna tilvísuna.

